

UNA CULTURA POLICÈNTRICA I ARTICULADA

› *Estat de la Cultura i de les Arts 02_2014*

UNA CULTURA POLICÈNTRICA I ARTICULADA

› *Estat de la Cultura i de les Arts 02_2014*

Co NCA

Consell Nacional
de la Cultura i de les Arts

El document *Una cultura policèntrica i articulada. Estat de la cultura i de les arts 02_2014* ha estat elaborat pel Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA) en compliment de l'article 4.a) de la Llei 6/2008, de 13 de maig, que regula l'entitat, i en el qual s'estableix que aquest organisme té per funció l'elaboració anual de l'informe sobre l'estat de la cultura i de les arts de Catalunya.

Document aprovat pel Plenari del CoNCA el 21 de novembre de 2014

Membres del Plenari:

Carles Duarte i Montserrat, president
Gemma Sendra i Planas, vicepresidenta primera
David Albet i Sunyer, vicepresident segon
Mercè Gisbert i Cervera, secretària
Pilar Parcerisas i Colomer, vocal
Isona Passola i Vidal, vocal
Valentí Puig i Mas, vocal

Directora: Silvia Muñoz d'Imbert

Coordinació: Ramon Castells Ros

Equip del CoNCA: Anna Andreu Martínez, Jordi Auladell Marquès, Lídia Benito Porté, Gemma Carbonell Jorquera, Jesús Fernández Acebal, Cèlia Garcia Trujillo, Cristina Huguet Martínez, Lluïsa Sala i Tubert i Joan Torrent Pérez

Correcció lingüística i traduccions al castellà i anglès: la correccional (serveis textuais)

Disseny i maquetació: Eloi Andinach - www.andinach.com

Il·lustracions: Gras

Impressió: Pressing Impressió Digital, SA

El document *Una cultura policèntrica i articulada. Estat de la cultura i de les arts 02_2014*, editat pel Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA), està subjecte a una llicència de Reconeixement-NoComercial 4.0 Internacional de Creative Commons. Se'n permet la còpia, la distribució i la comunicació pública sense ús comercial, sempre que se'n citi la font.

Podeu descarregar la versió electrònica d'aquest informe en català, castellà i anglès a: <http://www.conca.cat>.

Barcelona, desembre 2014

Dipòsit legal: B-8485-2013

› Índex

› Una postcrisi encara incerta	7
› CoNCA 2013/2014	13
› Sector a sector	19
» Edició i llibre	21
» Cinema i audiovisual	25
» Música	29
» Arts escèniques	32
» Arts visuals	35
» Museus i patrimoni	38
» Cultura popular	41
› Transicions creatives	43
» Alternativa a un sistema cultural	46
» Articulació del finançament públic a la cultura	46
» Contextos comparatius	47
» Per una articulació pressupostària	49
› Una política <i>in progress</i>	53
» Una gestió policèntrica	55
» Model públic de finançament	56
» L'impacte pressupostari	57
» Els nous mecenes	58
» Avaluació i transparència	58
» Estatus cultural	59
› Conceptes i paradigmes	63
» Per una agenda policèntrica	67
› Una cultura de la pluralitat	69
» Mapa d'Indicadors Culturals	71
» Observatori de la cultura	73
› Bibliografia	75

Una cultura policèntrica i articulada

Estat de la Cultura i de les Arts 02_2014

Capítol 1

› Una postcrisi encara incerta

› Una postcrisi encara incerta

L'any 2013 ha estat un any difícil per a la cultura. Al panorama d'incerteses i la manca de sinergies que descrivíem en l'últim informe anual del CoNCA, s'hi han afegit una restricció econòmica i una pressió fiscal més elevades, que han incrementat la precarietat i han provocat l'extinció de projectes fins ara considerats referents en el nostre mapa cultural. Mentrestant, però, han emergit noves iniciatives, amb models de gestió més flexibles, que han aconseguit adaptar-se a les limitacions imposades per la crisi. Alhora, els canvis tecnològics segueixen transformant les formes de producció i les possibilitats de consum i distribució dels béns i serveis culturals, especialment en els àmbits relacionats amb la creativitat i el coneixement.

Tendències 2014

› Reducció progressiva del pressupost destinat a la cultura

Continua la reducció progressiva —iniciada el 2010— del pressupost que destinen a cultura totes les administracions que actuen en el territori de Catalunya. En aquests tres darrers anys, **la despesa cultural per habitant ha tingut una caiguda acumulada d'un 28,35%**. Pel que fa al Departament de Cultura, la reducció en valors absoluts durant el mateix període ha estat de gairebé 94 milions d'euros, un 25,08% del pressupost disponible l'any 2010.

› Increment de l'IVA cultural

El CoNCA ha apostat des del primer moment perquè s'estableixi un IVA cultural reduït en sintonia amb la realitat d'altres països europeus, com ara Alemanya, que té un IVA del 7% per a l'adquisició d'obres d'art; Alemanya, Bèlgica, Holanda i França, on l'IVA dels espectacles en viu i del cinema no supera el 6%, o Luxemburg, on la compra d'un llibre electrònic tributa només al 3% d'IVA.

L'any 2012, amb la Llei 7/2012, de 29 d'octubre, de modificació de la normativa tributària i pressupostària i d'adequació de la normativa financera per a la intensificació de les actuacions en la prevenció i lluita contra el frau, **s'incrementa l'IVA cultural fins a 13 punts**, passant del 8% al 21% en el cas dels concerts, els espectacles, el cinema i els llibres electrònics, la qual cosa ha tingut un impacte en el conjunt del sector:

- D'una banda, **ha influït en els hàbits de consum**, no tant perquè hagi representat un increment dels preus reals dels productes culturals, que en la majoria de casos els ha assumit el productor amb una retallada del seu marge de benefici, sinó per l'efecte psicològic que aquesta mesura fiscal —i la seva repercussió mediàtica— han tingut sobre la ciutadania.
- D'altra banda, en reduir els marges econòmics de la producció, **ha incrementat la tensió financera** en un moment ja de per si difícil per al sector, i ha minvat les seves possibilitats de creixement.
- Finalment, i per la mateixa raó, **ha generat una pèrdua de competitivitat en l'àmbit internacional**.

› Caiguda dels indicadors tradicionals de consum cultural

En un any, el cinema a Catalunya ha perdut un 15% d'espectadors, l'assistència al teatre, en el cas de Barcelona, s'ha reduït un 19%, el nombre de visitants dels museus catalans ha estat un 4% inferior i les vendes del sector del llibre de Catalunya segons el Gremi van caure un 12%.

La situació de crisi econòmica ha influït en una caiguda del consum cultural. A l'inici de la crisi semblava que la cultura resistia les restriccions econòmiques millor que altres sectors gràcies a l'estabilitat de la seva demanda. Amb el temps, però, la regressió econòmica continuada i l'augment de la desocupació han acabat repercutint en el comportament cultural dels ciutadans i s'han reduït de manera generalitzada els nivells de consum en la majoria de sectors. L'any 2014, tot i les manifestacions d'una certa recuperació, la situació no està encara prou consolidada per crear expectatives sobre un canvi de tendència.

Segons l'Observatori de Pirateria i Hàbits de Consum de Continguts Digitals, l'any 2013 la quantitat de descàrregues il·legals a Espanya es va incrementar un 5% respecte a l'any anterior. Un total de 3.192 milions de continguts han estat consumits de manera il·legal, d'aquests el 43% han estat pel·lícules, el 27% música, el 21% llibres i el 9% videojocs. El valor d'aquestes descàrregues il·legals es xifra en uns 16.136 milions d'euros.

Malgrat les dades de consum, que durant anys han servit per mesurar la salut del sector cultural, avui no són un reflex fidel del que succeeix en el conjunt de la societat, ja que **les pràctiques de consum s'han desplaçat vers espais i canals de difusió de difícil control per al sector tradicional.**

Les descàrregues il·legals continuen creixent i posen de manifest la ineficàcia de les mesures de control que s'han adoptat en els darrers anys, i també fan evident la necessitat d'abordar aquest tema amb tota la seva complexitat i trobar compromisos, com a mínim, en l'àmbit europeu.

» Increment de la precarització del sector

La situació continuada de crisi econòmica, la reducció dels pressupostos públics, la baixada del consum i l'augment de la pressió fiscal han portat el conjunt del sector a una precarietat més elevada. Ho agreugen la manca de responsabilitat dels agents contractadors, la inadequació legislativa i l'impacte de les noves pràctiques de consum digital, especialment pel que fa a la indefensió dels creadors davant la pirateria. En el cas dels creadors emergents, amb propostes que es realitzen amb pocs recursos i sense una estructura que hi doni suport, la situació també és de precarietat.

» Propostes artístiques alternatives de signe policèntric

Les noves propostes artístiques alternatives plantegen nous models de gestió més apropiats a la situació econòmica actual i neixen fora de les estructures tradicionals i desvinculades del sistema cultural públic. En general, són propostes de petit format, innovadores, que sorgeixen de sistemes d'organització col·laboratius en espais alternatius i dirigides a un públic fidel i de proximitat.

És destacable la **creació de noves microempreses**, entitats dedicades al llibre, la música, l'audiovisual o les arts escèniques que, gràcies a una estructura reduïda, una gestió àgil i la capacitat de mobilitzar noves fonts de suport, intercanvi o finançament, tot i que amb certa precarietat, han identificat nous nínxols de mercat en un entorn de circumstàncies adverses.

» Proliferació del model festival

Els **esdeveniments i festivals s'han erigit com a plataformes d'exhibició generalitzades arreu de tot el territori català.** Amb formats i amb continguts molt diferenciats, el fenomen dels festivals ha esdevingut, en pocs anys, una de les manifestacions culturals més prolíferes i d'èxit a casa nostra.

Ara bé, sota la fórmula del festival s'hi inclouen esdeveniments d'índole molt diferent: petits festivals, d'ordre local, han de conviure amb manifestacions consolidades de mitjà i gran format.

A data del 31 de desembre de 2013, el portal web *www.profestival.net* tenia comptabilitzats 373 festivals actius a Catalunya, que són el 31% del total de festivals que es fan a Espanya.

Per continguts, els festivals catalans s'especialitzen majoritàriament en música (un 43% del total), seguits dels audiovisuals (un 23%) i les arts escèniques (un 16%). Les manifestacions sobre literatura representen un 7% del total i un 11% inclouen diverses disciplines.

Un factor d'atracció de públics és la **intensitat de les propostes i les activitats paral·leles programades**. La concentració de públic en un moment concret i l'**impacte mediàtic** d'aquestes manifestacions ofereix una estratègia publicitària molt atractiva per als patrocinadors.

Algunes propostes s'impulsen amb un pressupost molt ajustat, aprofitant al màxim els beneficis del voluntariat i de la participació ciutadana i reduint d'aquesta manera riscos elevats.

La integració de més públic, més voluntariat i més patrocinadors permet anar reduint la participació del suport econòmic institucional.

La proliferació de festivals ha portat a **trencar l'estacionalitat estival**. Ara són manifestacions de referència que tenen lloc durant tot l'any, que aconsegueixen concentrar propostes de qualitat, connectar amb un públic intern i, alhora, ser un atractiu per al turisme i un factor de dinamització de l'economia local.

» El canvi tecnològic digital en els hàbits de consum, la transformació de models de producció i el naixement d'una nova economia

La cultura digital està transformant tota la cadena de valor del sector cultural. Canvia els sistemes de producció, distribució i consum cultural; implica noves necessitats de formació en el sistema de formació artística; construeix noves comunitats d'usuaris i obliga a desenvolupar noves capacitats a la ciutadania. Canvia les regles de joc dels models de negoci per als projectes culturals.

A Catalunya es comptabilitzen 161 empreses dedicades als videojocs, la creació d'aplicacions mòbils, la realitat augmentada i la distribució digital de llibres i música. En general, són microempreses —acostumen a tenir entre 1 i 5 treballadors—, però ocupen molts professionals *freelance* procedents d'altres disciplines com ara l'arquitectura, la il·lustració, la filologia i la pedagogia. És encara un sector incipient, jove, però molt dinàmic, que es va introduint en un mercat internacional copat per unes poques multinacionals.

No coneixem encara la profunditat ni la rapidesa d'aquestes transformacions, però **impliquen un canvi de mentalitat, nous instruments en les polítiques culturals i nous fonts de finançament** per a una dinàmica que comporta una variabilitat i un risc molt important i que es mou a escala global.

Es pot dir que la pràctica del micromecenatge (*crowdfunding*) és una realitat consolidada al nostre país des del moment en què el principal portal web de finançament col·laboratiu en l'àmbit cultural ha aconseguit l'any 2013 més de 8 milions d'euros per fer possible 1.704 projectes culturals.

Malgrat les incerteses actuals, **els avantatges que comporta l'espai digital són evidents**: més visibilitat, facilitat d'accés a més mercats, possibilitat de fidelitzar un nombre ampli de clients, productes vinculats i accés més universal als continguts culturals, entre d'altres. L'impacte que té la tecnologia digital tot just acaba de començar.

» Noves tecnologies i finançament de projectes

Les noves tecnologies han fet possible el desenvolupament de noves formes de **finançament alternatives** com ara les donacions col·laboratives en format de micromecenatge (*crowdfunding*).

El desenvolupament ràpid i exponencial que han tingut aquestes plataformes —aquí i arreu— i la magnitud dels fons que mobilitzen són una veritable bombona d'oxigen per a molts projectes culturals, incipients o fruit de dinàmiques i realitats minoritàries, fins ara exclosos dels fons públics.

És essencial que aquesta realitat es tingui en compte tant en l'elaboració de la necessària llei de mecenatge com en altres regulacions existents sobre la matèria.

Un sondeig realitzat pel mateix CoNCA a partir de les dades aportades per 106 projectes culturals de tot Catalunya identifica que només el 7,5% del total del pressupost d'aquests projectes (167 milions) prové del patrocini o del mecenatge privat, molt per sota dels ajuts públics, que continuen suposant el 35,4% dels recursos totals.

» Menys mecenatge tradicional

Amb la crisi, el suport del sector privat a la cultura s'ha reduït encara més. **La desaparició de les caixes d'estalvis ha significat també una reducció del 50% del finançament a projectes culturals.**

L'any 2010 l'aportació conjunta de les caixes a la cultura era de 112 milions d'euros; l'any 2013, entre CaixaBank i les fundacions d'altres bancs, a través de la seva obra social, fan una aportació de 55 milions.

Una cultura policèntrica i articulada

Estat de la Cultura i de les Arts 02_2014

Capítol 2

› CoNCA 2013/2014

› CoNCA 2013/2014

En resposta a aquesta demanda, el CoNCA ha obert un **espai dins la seva pàgina web des d'on es facilita l'accés a la informació sobre fonts de finançament públics i privats destinades a artistes, creadors i agents culturals**. Aquest espai disposa d'informació general sobre el finançament de la cultura i inclou una base de dades que recull tot tipus de recursos, econòmics i d'una altra índole que ajudin a desenvolupar l'activitat cultural. A més, el CoNCA ha fet un puntual **seguiment del programa Europa Creativa de la Unió Europea** i ha fet una àmplia difusió de la seva convocatòria a través de llistes de distribució i de la pàgina web.

La reducció del pressupost públic en cultura ha generat la consciència general d'implicar de manera més activa la societat civil en el finançament de l'activitat cultural. Per aquest motiu, el CoNCA es va comprometre a estudiar la possibilitat de promoure la creació del Consell del Mecenatge amb l'objectiu d'afavorir la interdependència entre sector públic i privat i millorar el finançament dels projectes culturals. En aquesta línia, el CoNCA ha tingut un paper important en la recent **creació de la Fundació Catalunya Cultura**, que té com a objectiu d'aconseguir suport financer per a la creació emergent, els projectes culturals amb impacte social i els relacionats amb la conservació del patrimoni. En la seva creació s'hi han implicat vuit empreses que s'han compromès a fer les aportacions econòmiques necessàries per assolir la finalitat descrita.

La recerca de noves vies de finançament, però, es du a terme sense oblidar la responsabilitat que el sector públic ha de tenir amb la cultura del país. Per aquest motiu, hem continuat fent **pedagogia sobre la necessitat d'incrementar fins al 2% el percentatge que la Generalitat de Catalunya destina al sector cultural**. La realitat està molt allunyada d'aquest percentatge. És fàcil constatar-ho amb les dades del pressupost d'enguany. Aquesta realitat obliga a continuar amb la labor d'alertar sobre la necessitat d'assimilar-nos en aquest aspecte amb els principals països europeus.

Pel que fa a la transparència, el CoNCA es va comprometre a treballar perquè n'hi hagi més en els processos d'atorgament d'ajuts del Departament de Cultura. En aquest sentit, en els termes que indica la llei, l'organisme ha elaborat les bases que regulen les beques de recerca/creació i les de formació/perfeccionament en l'àmbit artístic, i s'han emès els informes preceptius corresponents a les convocatòries de suport a la creació del Departament de Cultura que té encomanats. En tots dos casos s'ha tingut molta cura a vetllar perquè els criteris predominants d'avaluació es basin en l'interès cultural i l'excel·lència del projecte. A més, **la presència del CoNCA al Consell d'Administració de l'OSIC contribueix a garantir la transparència del procés d'atorgament d'ajuts**. En aquest sentit, **el CoNCA ha reclamat la presència en els consells d'administració de l'Institut Català de les Empreses Culturals (ICEC) i l'Institut Ramon Llull (IRL) en què s'hagin de prendre decisions sobre ajuts**. D'altra banda, el CoNCA ha fet un seguiment dels processos de gestió que aplica el Departament per regular l'atorgament d'ajudes, i també de l'estructura que hi destina, per estudiar-ne la incidència en l'execució de les seves polítiques culturals.

En la línia de donar visibilitat a projectes becats de qualitat, el CoNCA continuarà promovent activitats que ho possibilitin, com la que va organitzar conjuntament amb la revista 440 del Grup Enderrock el juliol del 2013 al Palau Moja, en la qual es va presentar un article sobre intèrprets de música clàssica becats pel CoNCA i el Departament de Cultura per realitzar estudis especialitzats i de perfeccionament a l'estranger. L'interessant experiència va empènyer el CoNCA a organitzar conjuntament amb l'Arts Santa Mònica l'abril del 2014 tres sessions públiques per presentar una mostra de projectes d'arts visuals, arts escèniques i música que han obtingut la beca de recerca i creació en les convocatòries que aquests dos últims anys han promogut el CoNCA i el Departament de Cultura. Manuel Delgado, Agustí Fructuoso, Francesc Prat i Isaac Vila han estat els encarregats de dissenyar les sessions de presentació dels projectes seleccionats.

La presència del CoNCA en les comissions d'experts de les beques de recerca, creació i formació artístiques ha permès la supervisió del procés d'avaluació d'aquestes convocatòries, valorades especialment per la informació directa que aporten sobre l'estat de la creació a Catalunya i la possibilitat de fer el seguiment dels beneficiaris i de donar a conèixer i difondre els projectes impulsats amb diners públics.

Més enllà de les ajudes, cal remarcar que **el nou decret aprovat el 2013 i que regula els Premis Nacionals de Cultura inclou la possibilitat de presentar candidatures** als premis. Creiem que aquesta és una mesura que apropa els premis a la societat civil i molt especialment a la comunitat cultural, alhora que ajuda a donar-los més transparència i rellevància social.

El CoNCA voldria esdevenir un node de reflexió en què conflueixi la **transversalitat entre la cultura humanista i la cultura tecnocientífica**. En la perspectiva d'un coneixement cada cop més policèntric, el paradigma digital ha generat nous horitzons intel·lectuals, i la cultura n'ha de ser un contingut substancial. En aquest sentit, també en el nou decret dels Premis Nacionals, s'han unificat totes les categories sota una sola denominació: la de Premi Nacional de Cultura, sense distinció, per tant, de disciplines. L'any 2013 es va premiar la tasca científica de la microbiòloga i oceanògrafa Josefina Castellví i el 2014 l'investigador sobre el càncer Joan Massagué per la seva infatigable investigació per vèncer la metastasi cancerígena. En la mesura del possible es continuarà apostant per l'assoliment d'un concepte de cultura ben ampli en què hi tinguin cabuda la creativitat, l'humanisme i la ciència.

En l'àmbit de l'excel·lència s'ha de tornar a fer menció dels **Premis Nacionals com a eina de reconeixement a les persones o institucions de qualsevol àmbit territorial que han excel·lit en el seu treball artístic i cultural**. En el nou decret, estableix el reconeixement institucional del premi a les persones o entitats que hagin contribuït de manera singular a la cultura catalana i al seu enaltiment, valorant-ne preferentment l'excel·lència, la innovació, la trajectòria i la projecció, a més de la seva actuació més immediata durant l'any anterior al de la concessió.

L'informe *Dinàmiques digitals a Catalunya*, concebut pel CoNCA i elaborat amb el centre Barcelona Media, manté l'objectiu de definir una agenda que abordi els reptes que imposa la digitalització de continguts durant els propers anys. El propòsit és **aproximar la cultura digital als sectors menys empresarials de la cultura per familiaritzar-los amb els nous entorns, tant des de la perspectiva tecnològica com de la del negoci, les noves formes de creació, els nous formats d'exhibició o l'ampliació de públics**.

El CoNCA treballa amb el compromís de difondre les **bones pràctiques** professionals. És un protocol fonamental per regular la professionalització dels sectors culturals, en alguns casos mancats de sistematització. El model d'avaluació estratègica ha de servir per impulsar alhora que els equipaments es converteixin en els seus garants.

Ja és una realitat el compromís del CoNCA amb l'**estatut de l'artista**, un document que ha d'ajudar a regular la llibertat de creació, la protecció dels drets patrimonials, d'imatge i morals derivats de l'obra, els aspectes jurídics, socials i laborals que han de garantir plenament el reconeixement de la condició professional, i les mesures que en facilitin la necessària mobilitat. Amb estreta col·laboració amb les associacions representatives dels sectors culturals, s'ha realitzat un acurat treball de diagnòstic i valoració de la situació actual del treballador de la cultura a Catalunya i s'ha elaborat un **decàleg amb 36 propostes que tenen per objectiu millorar-la**. Som conscients que les propostes incloses en aquest document no són fàcils d'assolir, i per aquest motiu s'ha traçat un full de ruta per abordar cada temàtica davant de l'interlocutor corresponent, bàsicament polítics d'àmbit governamental estatal.

El CoNCA també s'ha proposat dissenyar un full de ruta amb propostes que han d'actuar en el territori fonamental de relació entre **cultura i educació**. En aquest sentit, s'han establert els primers contactes per crear una comissió de treball mixta entre el Departament d'Ensenyament i el CoNCA per promoure el Consell per a la Cultura i l'Educació amb la participació dels diferents agents implicats (pedagogs, artistes, programadors, mestres, associacions i responsables educatius dels centres culturals). El futur Consell tindrà com a objectiu estimular projectes culturals adreçats al món educatiu i la presència de representants del món artístic i cultural a les aules.

En l'àmbit educatiu i en relació amb els ensenyaments superiors artístics, el CoNCA s'ha compromès a treballar en la constitució de l'Institut Superior de les Arts previst per la LEC. És fonamental que el seu impuls es recolzi en la col·laboració interdepartamental entre Cultura i Ensenyament, amb la participació del CoNCA en atenció a les funcions que el Parlament li ha encomanat. En aquesta comesa, la nostra institució ha expressat el seu reconeixement a l'Institut del Teatre, l'ESMUC i l'ESCAC, com a iniciatives formatives singulars i d'èxit que, sorgides a Catalunya, han contribuït a millorar la qualitat professional de la cultura i de l'art.

De cara a propers exercicis, s'està estudiant proposar al Departament de Cultura la convocatòria de noves tipologies de beques que s'adeqüin i ampliin les opcions en àmbits com ara l'emprenedoria cultural i la internacionalització del talent.

El CoNCA compta entre els seus objectius principals avaluar la realitat cultural de Catalunya i emetre recomanacions per millorar-la. Així, **els successius informes de l'organisme han permès dur a terme anàlisis d'aquesta realitat, però també han posat de manifest la necessitat d'una millora en els instruments que permetria afinar encara més aquesta anàlisi i objectivar-ne els continguts**. Amb aquest objectiu proposem el desenvolupament de dos instruments: un mapa d'indicadors que ens permeti prendre el pols de l'evolució cultural del país i comparar-lo amb altres països o regions europees semblants, i un observatori que centri de manera sistemàtica aquesta informació i n'asseguri el seu manteniment i explotació.

Enguany, el CoNCA ha posat en marxa el **Mapa d'Indicadors Culturals de Catalunya**, amb la voluntat de cercar un sistema d'avaluació de la informació cultural que pugui ser estable en el temps i definir un model que tingui capacitat per explicar l'evolució de la cultura al país. El mapa proposa estructurar una bateria d'indicadors que permetin fer una aproximació a les diferents realitats que structuren la cultura catalana a partir de les dades que publiquen altres institucions a fi de realitzar una cartografia continuada de la situació de la cultura i les arts a Catalunya. En una primera fase, s'han plantejat vuit àmbits d'anàlisi prioritària i la previsió és seguir treballant-hi durant el 2015.

La constitució de l'**Observatori de la Cultura** és un altre projecte en què el CoNCA preveu participar. Per conèixer millor la nostra cultura cal disposar de dades objectives que revelin com és i com s'estructuren els diferents agents que intervenen en el desenvolupament cultural del país. Aquest objectiu és el que persegueix l'Observatori, encarregat de sistematitzar la recollida de dades de manera útil i significativa. Aquesta tasca no pot ser iniciativa única del CoNCA; necessàriament s'ha de dur a terme en col·laboració amb el Gabinet Tècnic del Departament de Cultura, el CERC, les universitats, els centres d'estudis distribuïts per tot el territori i agrupats dins l'Institut Ramon Muntaner i fundacions de naturalesa privada en l'àmbit de les polítiques culturals. En aquest sentit, s'han fet passos i s'ha contactat amb responsables del CERC i de la Direcció General de Creació i Empreses Culturals. El CoNCA se suma a la proposta que va fer el conseller de Cultura en la compareixença del mes de febrer del 2013 de crear durant aquesta legislatura un Observatori Global de Consums. El CoNCA ha expressat reiteradament la seva bona disposició per col·laborar en el seu desenvolupament.

Una cultura policèntrica i articulada

Estat de la Cultura i de les Arts 02_2014

Capítol 3

› Sector a sector

Malgrat la situació econòmica, l'aposta pública per reforçar el sistema de biblioteques ha continuat de manera decidida. Una clara mostra d'això són la recentment inaugurada Biblioteca Joan Maragall de Sant Gervasi i el trasllat de la Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola. El sistema bibliotecari català és d'una gran eficàcia i amb uns estàndards comparables als dels principals països europeus, en part gràcies als esforços per integrar les diferents xarxes, la digitalització de continguts i l'accés al coneixement des de les xarxes socials.

La posada en marxa del que s'estableix en el decret que regula el pagament d'un cànon per als autors pel préstec de les seves obres en biblioteques públiques pretén reconèixer el dret dels creadors sobre la difusió de la seva obra. Tot i això, s'haurien de revisar els sistemes establerts en aquest decret per tal de fer efectiu un dret reconegut que no suposi un gravamen que afecti la vitalitat de les biblioteques.

És remarcable la fortalesa del sistema de biblioteques del país. Algunes dades ho corroboren: més de 25 milions de ciutadans passen per aquests equipaments anualment per consultar els seus fons, demanar préstecs o participar en alguna de les activitats que organitzen. A més, la població inscrita a les biblioteques catalanes ha augmentat de manera significativa durant els darrers anys i actualment el 45% dels catalans tenen el carnet de biblioteca.

» Precarització del sector

En la distribució fa falta revisar el model existent, amb greus dificultats de sostenibilitat, a fi de facilitar una concentració de naturalesa logística. Però alhora és necessari preservar i potenciar les funcions de distribució associades, a partir d'actors diversos, a la promoció comercial del llibre. Convé potenciar tots els factors que intervenen en la cadena de valor del llibre per fer la distribució més àgil i adequada a les necessitats del mercat actual.

Malgrat aquestes iniciatives, hi ha editorials que no han pogut adequar la seva activitat a les necessitats dels nous temps. Recentment s'ha anunciat el tancament de l'Editorial Moll de Palma, editora del *Diccionari català-valencià-balear*, que des de la seva creació l'any 1934 ha publicat més de mil títols de gran interès per a la literatura catalana i per al coneixement de la cultura de les Illes Balears.

La distribuïdora Fi-Rex 21 ha tancat per sorpresa després de 13 anys de feina. Fundada el 2001, treballava amb més de 2.000 clients de tot Espanya —des de llibreries petites fins a grans cadenes— i comptava amb el fons d'una cinquantena d'editorials, entre les quals hi havia Barcino, Meteora, Navona, Salamandra, Arola, Castellnou, Plataforma i Robin Book.

La caiguda de l'edició institucional ha deixat un buit que la iniciativa privada no ha omplert i difícilment podrà assumir.

» Noves dinàmiques

Davant del tancament representatiu de llibreries històriques, apareixen nous projectes, alguns dels quals hereus directes dels establiments desapareguts, com és el cas de la llibreria La Impossible, amb noves estratègies de captació d'un lector cada cop més avesat a les tecnologies en un espai més polivalent i obert. Altres moviments que mereixen especial atenció són la reubicació de llibreries històriques com Ona i Documenta, el tancament de l'emblemàtica llibreria de vell Canuda i la inauguració de la llibreria Calders. D'altra banda, fora de Barcelona, Buc de Llibres ha ocupat el lloc de l'emblemàtica llibreria Robafaves de Mataró.

L'any 2012 el Departament de Cultura va impulsar el projecte Llibriactiva per donar suport específic al sector llibreter i contribuir a la seva modernització. Així, s'han impulsat línies d'ajuts específics per a la renovació i s'ha promogut, conjuntament amb la Cambra del Llibre i FUN-DACC, Libridata, un sistema informàtic que fa el seguiment informatitzat de la venda de llibres amb l'objectiu d'optimitzar recursos i fer més eficient la cadena del llibre a Catalunya. Una altra iniciativa de Llibriactiva és el Postgrau de Llibreria impulsat amb el Gremi de Llibreters i la Universitat de Barcelona per a la formació empresarial de llibreters i personal auxiliar.

La concentració empresarial és un altra opció que la indústria de vegades genera quan es troba davant d'una situació de canvi. Ara hi ha dues grans operacions dirigides a reforçar les empreses davant del repte d'un mercat global: d'una banda, tenim la compra per part de Planeta del 100% del Círculo de Lectores al grup alemany Bertelsmann i, de l'altra, la unió de les agències de Balcells i Wylie, dos rivals històrics, per crear una nova "superagència" literària.

Pel que fa a la llengua, l'edició en català s'ha estabilitzat en 10.000 títols anuals —el 2013 ha augmentat el nombre de títols publicats a 10.268, tot i que amb tiratges curts— i els lectors de llibres en català representen el 17% de la població, poc més d'un milió de persones. Estem parlant d'un mercat petit, en el qual competeixen molts actors; només l'Associació d'Editors en Llengua Catalana n'agrupa un centenar. La compra per part del Grup Planeta del 30% de les accions d'Edicions 62 ha modificat la concentració del sector. Després d'aquesta adquisició, aquest grup empresarial controla fins al 70% del món editorial en català. Aquesta circumstància és considerada per alguns com una fortalesa per l'estímul potencial que pot significar per als petits editors, que tenen en la diversificació la principal eina de treball.

Els editors indiquen que la dificultat de fer reeixir projectes digitals en el món editorial és conseqüència de la gran oferta de continguts legals gratuïts, que suposen més del 80% de les adquisicions de llibres digitals a Espanya i del pitjor tractament fiscal que rep el llibre digital respecte al llibre imprès.

L'edició no es pot oblidar del repte de la digitalització i l'establiment d'estratègies globals que aportin solucions a la indústria editorial, en la qual dominen les distribuïdores multinacionals, principalment Amazon i Google. Durant el 2013 s'han vist néixer projectes com el de *llibres.cat*, però també n'hi ha altres que han desaparegut, com és el cas d'*edi.cat*, que després de quatre anys d'intentar trobar un espai digital per a l'edició en català no ha aconseguit captar l'atenció suficient per assegurar la seva viabilitat.

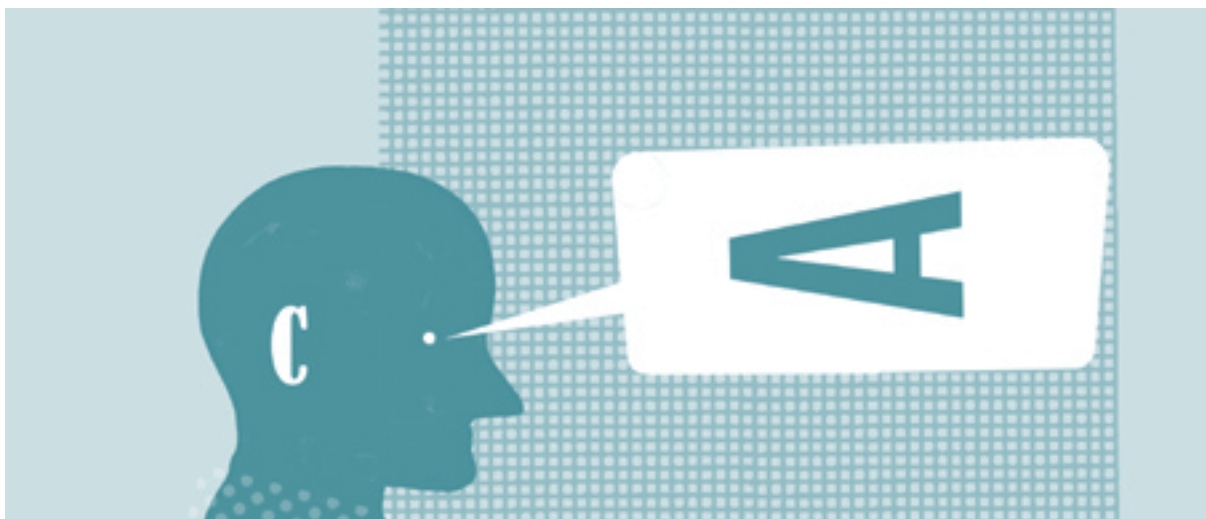
Tot i que Catalunya té un sistema editorial remarcable i amb un pes específic en el món de l'edició en l'àmbit europeu i mundial, no s'ha assolit una posició equivalent de lideratge en la incorporació al món digital. Els editors necessiten assumir el risc de la conversió a la nova estructura industrial. L'administració pública té a les seves mans la despenalització fiscal del llibre digital i la creació de línies d'ajut que apostin pel foment dels models d'edició digital.

És destacable que la major part dels grans premis literaris en català són publicats per les editorials del grup Planeta: el Lluïl per Planeta, el Sant Jordi i el Mercè Rodoreda per Proa i el Josep Pla per Destino.

» Finançament alternatiu

Diversos projectes d'edició en els darrers anys han aprofitat l'emergència de sistemes col·laboratius de finançament, promoguts per autors i per editors. Els autors hi han trobat una bona manera de dedicar-se al seu projecte literari amb la seguretat de percebre una retribució econòmica del seu treball, i els editors han aconseguit reduir el risc econòmic.

Verkami, la pàgina web de finançament col·laboratiu més activa a Espanya, ha informat que l'any 2013, del total de projectes presentats amb èxit a través de la seva plataforma, 176 estaven vinculats a la literatura i l'edició, els quals van assolir una recaptació total de 788.113 euros aportats per 22.982 mecenes.

› Cinema i audiovisual

» Pressupost públic

El cinema i l'audiovisual han estat unes de les principals apostes de l'ICEC. Però els pressupostos del Departament de Cultura en aquest àmbit s'han disminuït en un 39% entre els anys 2009 i 2013, passant de 34,9 a 21,3 milions d'euros. Els ajuts de l'ICEC al sector també s'han vist retallats substancialment en el mateix període, dels 17,6 als 7,2 milions d'euros executats, una reducció del 59%. Afegim-hi que el cinema català no ha trobat el públic de proximitat que tenen cultures similars.

L'aprovació del nou impost sobre les operadores d'Internet per al foment del sector audiovisual ha obert expectatives per l'increment de recursos que pot suposar per a la producció, amb una previsió de fins a 20 milions d'euros, que suposarà tornar als estàndards d'abans de la crisi.

L'excel·lència i la innovació són els principals actius que té aquest sector a casa nostra per fer valdre els seus productes a l'exterior i, per això, s'han de focalitzar els esforços públics a enfortir les empreses del sector per poder sortir del mercat nacional i arribar a espectadors de tot el món, i sense renúncies ni d'estil ni de llengua.

En aquesta línia, el Departament de Cultura va signar un acord amb l'Acadèmia del Cinema Europeu per donar més visibilitat internacional al cinema català. L'acord va suposar que l'Acadèmia del Cinema Català disposés de representació dintre de la xarxa d'acadèmies europees.

La marca Catalan Films & TV continua vigent malgrat la dissolució del consorci que l'havia gestionat durant anys. La bona tasca realitzada per aquesta institució en la internacionalització del cinema català hauria d'estar garantida amb independència de qui en sigui el gestor. La crisi econòmica i el conseqüent reajustament pressupostari que les administracions públiques han patit no poden ser l'excusa per malbaratar iniciatives públiques que han potenciat el màrqueting de les pel·lícules i la recerca dels públics millorant els projectes des del punt de partida, com en el cas del Centre de Desenvolupament Audiovisual (CDA).

El Departament de Cultura, a través de l'ICEC, ha estat molt atent al canvi tecnològic que el sector està vivint i ha impulsat el Pla de Digitalització de Sales Cinema catalanes per garantir l'oferta cinematogràfica davant la imminent desaparició del sistema analògic.

A mitjan mes de setembre de 2014, el 65% de les sales de cinema en funcionament del país disposen de la tecnologia digital necessària per projectar en format digital.

» Fiscalitat

L'increment de l'IVA ha suposat un escull i ha contribuït a la caiguda d'espectadors. Hi ha iniciatives per canviar aquesta tendència, com ara la Festa del Cinema, que omple durant tres dies els cinemes de tot Catalunya posant les entrades a 2,90 euros. Això ha donat arguments per reivindicar la rebaixa de preus i l'existència d'un públic potencial que es creia perdut. En conseqüència, la major part de cinemes han aplicat sistemes de descomptes, més enllà del tradicional dia de l'espectador, però això, una vegada més, va en detriment del sector de l'exhibició, de la distribució i de la producció.

» Consum

La xifra d'espectadors de cinema a Catalunya l'any 2013 va arribar als 16 milions. Suposa un 15% menys respecte de l'any anterior i està molt lluny dels 26 milions que aconseguien captar els cinemes catalans només fa 10 anys.

Tot i que el cinema nord-americà segueix sent el que atreu més espectadors, amb un 68,6%, seguit del cinema europeu amb un 12,1% i de l'espanyol amb un 6,6%, el cinema català va atreure el 6,4% dels espectadors l'any 2013, un punt percentual més que el 2009.

La Filmoteca de Catalunya, en el primer any de funcionament de la nova seu al Raval, va incrementar en 47.000 la xifra d'espectadors respecte a l'any anterior, al cinema Aquitània, i va arribar a superar els 143.000. Les dades provisionals disponibles del 2013 apunten bones perspectives.

» Precarització del sector

A Barcelona ciutat han continuat tancant sales històriques, com el Lauren Gràcia —que recentment ha estat reobert recuperant el seu nom original, Cinemes Texas—, els cinemes Alexandra i el Club Coliseum a la Rambla de Catalunya o el cinema IMAX del Port Vell. També s'ha donat un degoteig més silenciós de tancaments de cinemes arreu del territori; un exemple n'és el dels cinemes Kursal d'Igualada, que ha deixat la comarca de l'Anoia sense cap programació fixa de cinema. Per contra, s'han seguit obrint o ampliant els centres multisala, generalment ubicats en grans centres comercials, com és el cas de l'obertura d'un espai de 28 sales a la ciutat de Cornellà.

Els darrers dos anys, el cinema català no ha aconseguit grans èxits de taquilla. Pel·lícules amb premis internacionals, amb una bona acollida en festivals i elogiades per la crítica, no han aconseguit el mateix reconeixement per part del públic de casa nostra. Una explicació d'aquesta circumstància es pot trobar en el fet que, per seguir produint, la indústria cinematogràfica catalana ha hagut de reduir al màxim els seus costos, allunyant-se perillosament dels estàndards europeus. A efectes reals, això suposa, d'una banda, la impossibilitat de competir en cartellera a causa de la dificultat d'afrontar un pressupost de promoció raonable i, de l'altra, l'augment de formats de baix cost, com el documental, més difícils de programar en un cinema convencional.

Entre les 10 pel·lícules més taquilleres l'any 2013 a Catalunya no n'hi figura cap de producció catalana, i la pel·lícula amb participació de productores catalanes amb més recaptació en taquilla ha estat *Zipi y Zape y el Club de la Canica*, que va arribar a un terç de recaptació de la pel·lícula més taquillera de l'any, la nord-americana *The Croods*.

» Noves dinàmiques

El tancament de sales no és novetat, però sí que és una realitat especialment dolorosa quan queden pocs establiments tradicionals que mantenen un caràcter propi. Potser per això és destacable la reparició d'un establiment tancat com les sales Boliche, que van reobrir com a cinema en versió original subtitulada al català, l'aparició de la petita sala Zumzeig Cinema, que ofereix pel·lícules, documentals, migmetratges i obra d'artistes visuals en versió original subtitulada, i la reobertura dels Cinemes Texas a Barcelona amb reestrenes de qualitat subtitulades totes al català i pel·lícules catalanes. En aquesta línia de rescat, s'ha anunciat el projecte Phenomena del cinema Nàpols. També cal fer esment a l'èxitós CineBaix a Sant Feliu de Llobregat, un model de gestió popular de cinemes com a alternativa als "cinemes de poble" en risc de tancament.

El cinema català, com qualsevol cinematografia, ha de trobar des de la diversitat el públic que li permeti incrementar la rendibilitat dels seus projectes i obtenir més visibilitat. Actualment una part del cinema català és sinònim de creativitat aconseguida amb pocs recursos, però una cinematografia saludable ha de tenir un bon cinema comercial i d'autor que atregui el gran públic.

Des del punt de vista creatiu, malgrat o potser gràcies a la manca de recursos, es poden destacar algunes produccions que s'han pogut veure en festivals internacionals i que han triomfat amb una proposta modesta però interessant. És el cas de *La plaga* de Neus Ballús, una emotiva història que es va imposar en la darrera edició del premis Gaudí, o d'*Història de la meva mort*, amb què Albert Serra va ser guardonat al Festival de Locarno.

Durant el 2013 s'ha constituït el Clúster de la Indústria Audiovisual de Catalunya, una entitat sense ànim de lucre amb l'objectiu de fer de l'audiovisual un dels sectors industrials, econòmics i culturals estratègics del país i aconseguir, d'aquesta manera, generar riquesa. El Clúster, format per una cinquantena d'empreses que integren tota la cadena de valor del sector audiovisual, rep el suport de 12 entitats públiques i privades, i vol fomentar la competitivitat, l'eficiència i la innovació per crear noves oportunitats i atreure noves inversions, de manera que Catalunya es converteixi en un referent internacional i ocupar la capitalitat industrial i cultural audiovisual del sud d'Europa. Un dels primers projectes és la intenció d'organitzar a Barcelona un mercat internacional de l'audiovisual a partir del 2015.

Al considerable nombre de festivals de cinema existents a Catalunya, 23 associats a la plataforma Catalunya Film Festivals (abans CI&VI), se li ha sumat el Festival Internacional de Mapping de Girona, que proposa enllaçar el patrimoni cultural de la ciutat que l'acull amb la creació més contemporània.

La modificació de la Llei del Cinema per adequar-la als requisits europeus ha suposat un canvi en les quotes de cinema català respecte a les inicialment proposades en la llei. En un futur, s'haurà de treballar per introduir la versió original en els nostres cinemes i potenciar l'ús del català com a llengua habitual dels rodatges.

El mes de juliol de 2013, el Centre de Conservació i Restauració de la Fimoteca de Catalunya s'instal·la a la seva ubicació definitiva, en un nou edifici del Parc Audiovisual de Terrassa dotat de les infraestructures adients per a la correcta conservació dels materials que hi són custodiats. D'altra banda, la seu de la Fimoteca al Raval acull des de fa poc una llibreria especialitzada en cinema.

Per segon any consecutiu, es va celebrar la fira Gamelab Barcelona. En aquesta edició, va utilitzar la seu de la Fimoteca com a espai per programar-hi les seves activitats.

» Finança ment alternatiu

Cinema i *mobile*, una nova oportunitat. El talent artístic català en l'audiovisual és ben conegut, però no l'hem sabut aprofitar encara per al món de les aplicacions mòbils. És per això que cinquanta empreses catalanes creadores d'*apps* han constituït una associació per representar els seus interessos. Cal fer una aposta per superar aquesta desconexió absurda entre el món de les aplicacions i la cultura perquè la majoria d'aplicacions que es fan des de fora aprofitant aquest talent es puguin crear a Catalunya.

Sense una televisió forta no hi ha indústria. Televisió de Catalunya, al capdavant de les altres televisions públiques i privades amb seu a Catalunya, constitueix una peça clau per a la indústria audiovisual del país. Ha de reforçar l'externalització de continguts, la qual cosa ha de permetre abaratir pressupostos, enriquir-se creativament i aixecar la indústria.

Malgrat alguns bons èxits, el món del cinema té dificultats per accedir al finançament col·laboratiu com a conseqüència dels pressupostos elevats dels projectes. Convé veure com es poden fer extensius aquests sistemes també en la producció de pel·lícules i aprofitar al màxim els pocs incentius fiscals que la llei estatal del cinema i de l'audiovisual posa a disposició dels productors. Farà falta la constitució d'agrupacions d'interès econòmic o les inversions en fons de capital de risc, potenciar les coproduccions i una acció institucional que situï de debò el potencial de l'audiovisual per contribuir així a la diversitat europea des de la personalitat pròpia.

» Música

» Pressupost públic

El pressupost del Departament de Cultura destinat a l'àmbit de la música ha passat de 68,8 milions d'euros l'any 2009 a 25,6 milions d'euros el 2013. Suposa una reducció del 63%. L'àmbit de la música ha estat especialment afectat pel que fa als ajuts destinats al sector, que han patit una reducció de fins al 43% entre l'any 2012 i 2013.

La reducció ha afectat de manera considerable la partida que la Generalitat destina als compromisos concrets amb els grans equipaments musicals del país. Tot i així, suposa el 55,6% de la despesa destinada a música. Ara bé, els pressupostos d'alguns grans equipaments de la ciutat de Barcelona s'han vist alleujats gràcies a la intervenció extraordinària de l'Ajuntament, com en el cas de L'Auditori. Aquesta situació canvia el pes de lideratge de les diferents institucions en els patronats, fins al punt que equipaments fins ara considerats nacionals han passat *de facto* a ser predominantment *municipals*, amb una dependència majoritària de l'Ajuntament de Barcelona.

El Gran Teatre del Liceu ha estat notícia rellevant en una etapa complexa en què ha hagut de fer front a la greu crisi pressupostària acumulada en aquests darrers anys i dur a terme canvis significatius en la direcció general i artística. L'any 2013 les administracions públiques representades en el Patronat van acordar una aportació extraordinària d'11 milions, dels quals la Generalitat ha aportat un 40%.

Pel que fa a L'Auditori, condicionat també per les circumstàncies adverses, ha treballat en la línia de controlar els costos de la programació, reduir preus i impulsar acords de col·laboració amb altres institucions i organitzacions.

En els propers anys, aquests grans equipaments hauran de repensar el seu model de gestió, a fi d'ampliar nous públics i aconseguir nou finançament, tot mantenint la qualitat i la presència internacional.

Fora de la centralitat barcelonina, l'obertura de l'Espai Ter a Torroella de Montgrí ha estat sens dubte un esdeveniment d'especial importància si tenim en compte que és un espai polivalent de darrera generació.

» Fiscalitat

L'increment de l'IVA va afectar directament els promotors d'espectacles de música en viu. L'impacte negatiu en la facturació de la indústria del directe va suposar un 5,5% de caiguda durant els quatre primers mesos del 2012 d'aplicació del nou tipus impositiu, segons indica l'*Anuari de la música del 2013*.

» Consum

Després de tres anys d'estabilitat en les vendes de música enregistrada de les discogràfiques catalanes, l'any 2013 s'ha registrat una nova caiguda de gairebé el 20%. Per primera vegada s'ha produït també un descens de l'accés al suport digital, que ha caigut gairebé un 40% respecte al 2012. En conjunt, el 2013 les vendes de música enregistrada se situen en un terç de les que hi havia l'any 2006; això genera grans interrogants sobre el futur de l'adaptació del sector a les noves formes digitals.

Segons dades de la Fundacc, cada cop més els catalans trien concerts de lliure accés en lloc dels concerts de pagament. Això es reflecteix en el fet que, malgrat l'increment del nombre de concerts i d'espectadors, la facturació de la música en viu ha caigut dels 70 milions d'euros del 2012 als 60 milions del 2013. Malgrat això, els principals festivals de música de Catalunya estan força arrelats i any rere any aconsegueixen uns resultats de públic positius.

» Precarització del sector

La situació precària de moltes escoles de música municipals per manca de finançament públic i, en conseqüència, la dels seus docents, així com les dificultats que també travessen els centres de formació superior, amb diferents graus d'oficialitat i de consolidació, configuren un panorama decebedor.

L'ensenyament artístic a les escoles, especialment el musical, està patint la crisi de manera cruenta, afectat no només per l'aspecte econòmic sinó per la seva pervivència en els plans curriculars. Afortunadament, el replantejament a mínims que inicialment proposava la "llei Wert" no ha estat aplicat i es mantenen les assignatures d'educació musical, dansa i arts visuals a l'ensenyament primari.

Pel que fa a l'organització de grans concerts d'artistes internacionals, la crisi econòmica i l'increment de l'IVA han fet desaparèixer gran part dels organitzadors locals, amb una concentració d'aquesta activitat en mans d'una única empresa multinacional.

La iniciativa dels programadors musicals privats queda molt condicionada a les diferents normatives municipals que regulen de diferent manera l'activitat de difusió musical al territori. S'ha de treballar per establir una normativa clara i comuna que afecti tots els promotors de la mateixa manera.

» Noves dinàmiques

L'àmbit de la música ha estat el més prolífic en l'impuls de festivals. A més de les grans iniciatives que es consoliden i s'internacionalitzen any rere any, la presència d'un petit i mitjà format ha guanyat terreny. Noves propostes sorgides han estat l'Abroadfest, un festival de música electrònica dirigit a un públic forà; el reivindicatiu Í-taca, amb una dimensió territorial que abraça tota la comarca del Baix Empordà; el Bona Nit Barcelona, primer festival de música sostenible; el Trash An'Ready —malauradament cancel·lat el 2014—, dedicat a la música reggae, o el Bachcelona, centrat en l'obra del músic barroc. També han aparegut nous festivals com el BCN Live!, patrocinat per Sony, i el Barcelona Beach Festival, i s'ha recuperat el mític Canet Rock.

S'ha reprès el Festival de Música Antiga de Barcelona, suspès el 2012, alhora que Jordi Savall ha impulsat el nou Festival de Música Antiga de Poblet. El 2013 el festival Jardins del Palau Reial de Pedralbes s'ha introduït també amb força en la ja nodrida oferta de festivals d'estiu.

Els grans festivals, la majoria concentrats en època estival, han experimentat un fort creixement i han arribat al llindar de la plena ocupació en molts casos, tot i el difícil context econòmic. En el cas de l'oferta musical programada a la costa gironina, les circumstàncies del moment i la voluntat de millorar expectatives han portat a dissenyar una estratègia de màrqueting conjunta segellada, en aquest cas, per la marca territorial Costa Brava, un propòsit que també mira de treure rendiment de Barcelona aprofitant el prestigi turístic que la ciutat ha assolit.

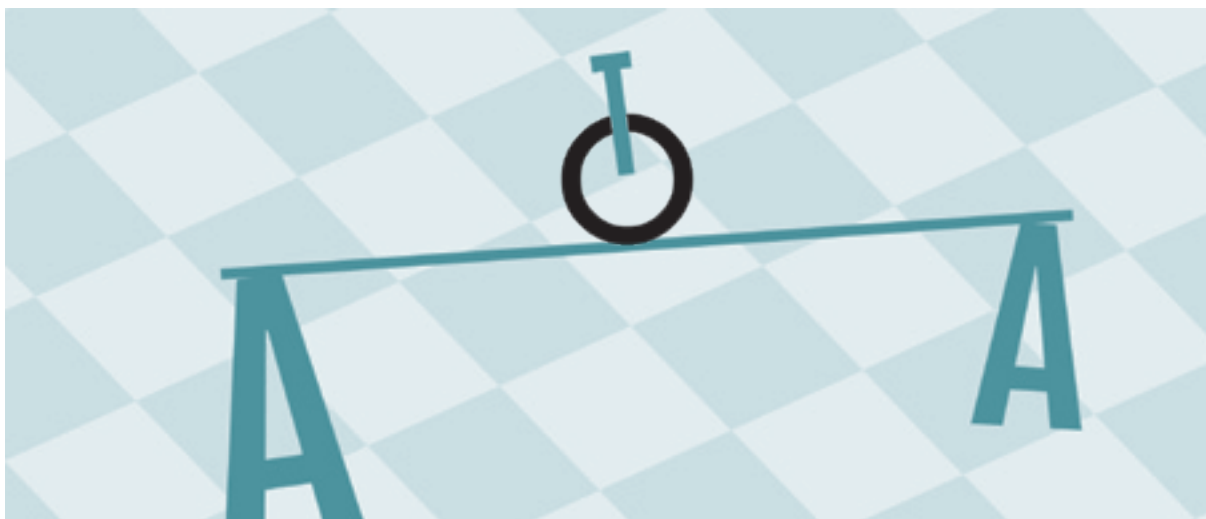
L'aposta per la música contemporània segueix sent molt limitada tant pel que fa a encàrrecs d'obra com per l'espai que es dedica a aquest tipus de música en les programacions de festivals o d'equipaments musicals, malgrat que en els contractes programa sempre s'especifica l'obligació de programar música contemporània.

Les sales de música en directe, molt afectades també per les circumstàncies, han buscat sinergies; per exemple, l'impuls del cicle Curtcircuit, programacions compartides en què tenen cabuda tant trajectòries consolidades com emergents.

Les promotores independents responsables de promoure concerts de caràcter més alternatiu han buscat fórmules diferents per apropar-se al públic i millorar la gestió dels seus recursos. Un clar exemple el trobem en la plataforma Coconcert, que proposa l'organització de concerts escollits per votació del públic a través de plataformes en línia.

» Finançament alternatiu

Les formacions orquestrals, clàssiques i populars, en risc per l'ofec pressupostari públic i privat, subsisteixen aplicant dures mesures de contenció. L'Associació Catalana d'Orquestres Professionals, que agrupa des del 2012 els conjunts orquestrals de música clàssica més representatius, ha continuat compartint complicitats i recursos per fer-hi front comú.

» Arts escèniques

» Pressupost públic

La reducció pressupostària ha passat dels 51,2 milions destinats el 2009 als 38,9 el 2013. En termes percentuals, la davallada ha estat del 24%.

Amb la intenció de potenciar el teatre al territori, el Departament de Cultura ha impulsat el projecte *Programa.cat*, un sistema d'ajut a les programacions estables municipals d'arts escèniques i música que es concreta en un catàleg obert de propostes artístiques professionals que els programadors municipals poden contractar i en què la Generalitat de Catalunya subvenciona una part del caixet. La proposta pot facilitar la programació dels teatres municipals.

Pel que fa als grans equipaments públics, l'Ajuntament de Barcelona va fer una aportació extraordinària al Teatre Lliure per evitar l'ERO temporal que planava sobre els seus treballadors i, d'aquesta manera, salvar la temporada, que finalment s'ha dut a terme íntegrament. Una situació totalment oposada a la del TNC, on les retallades van obligar a tancar la Sala Tallers, amb la conseqüent previsió de pèrdua de fins a 70 funcions anuals. La Sala Beckett, amb l'impuls de l'Ajuntament de Barcelona, es convertirà en una nova fàbrica de creació, en concret de dramaturgia.

Una menció especial mereix la revifada que ha experimentat la Fira del Teatre del Carrer de Tàrraga, que en la darrera edició ha incrementat el públic respecte al 2013 i ha passat d'una ocupació en els espectacles de pagament del 73% al 80%.

» Fiscalitat

El sector de les arts escèniques ha estat un dels més reivindicatius en la reclamació de la reducció de l'IVA cultural. La Federació Estatal d'Associacions d'Empreses de Teatre i Dansa (FAETEDA) va encarregar un estudi que conclou que durant el primer trimestre d'aplicació de la mesura fiscal el sector teatral havia reduït la recaptació a tot Espanya en un 31,5% respecte al mateix període de l'any anterior. Aquest fet ha tingut unes evidents conseqüències negatives sobre el sector, però també Hisenda Pública s'ha vist afectada, ja que la reducció d'activitat ha suposat una caiguda de la recaptació global d'impostos i de Seguretat Social que no es compensa amb l'increment d'IVA recaptat.

» Consum

Segons les dades facilitades per l'Associació d'Empreses de Teatre de Catalunya (ADETCA), els teatres de Barcelona durant la temporada 2012-2013 han perdut el 19% d'espectadors i el 25% de recaptació amb un nombre similar de funcions respecte a la temporada anterior, una situació que ha portat molts escenaris a una situació límit. Durant la redacció d'aquest informe es van fer públiques les dades d'espectadors de la temporada 2013-2014 amb una lleugera recuperació del 3% de públic i del 5% de recaptació. Cal confiar que aquesta millora es consolidi en les properes temporades.

En l'àmbit de Catalunya, les dades apunten una mateixa tendència a la baixa, tot i que són menys sagnants. L'any 2013 els teatres de Catalunya han programat un nombre similar de funcions que l'any anterior, més de 16.000, però han venut un 6,3% menys d'entrades i han recaptat un 12,6% menys. Tot i així, la taquilla suposa un 45% dels ingressos i supera les aportacions públiques, que se situen en el 40%.

» Precarització del sector

La debilitat dels agents exhibidors del país s'ha afegit a la reducció de les ajudes públiques a la producció i ha tingut un reflex directe sobre el teixit productiu del sector, que s'ha vist obligat a reduir el risc de les seves propostes escèniques retallant al límit els pressupostos i els recursos destinats a les produccions i, per tant, a les retribucions dels professionals que hi treballen. L'estatus professional es veu ressentit, doncs, per la pràctica força regular de vendre la feina a baix cost.

Tot i la situació adversa, només es té coneixement del tancament del Círcol Maldà, que va reobrir al cap de poc amb un altre equip de gestió. La resta ha aconseguit aguantar la temporada amb menys representacions, menys risc o més descomptes per atreure públic.

L'Associació de Professionals de Circ de Catalunya (APCC) ha denunciat el baix grau de compliment del segon Pla Integral del Circ presentat pel Departament de Cultura el mes d'octubre del 2012 i la disminució constant de les aportacions públiques en els darrers quatre anys. Segons l'APCC, la Generalitat ha disminuït la seva aportació total al circ en un 67%, passant dels 4,3 milions de l'any 2010 als 1,4 del 2013. Segons l'associació, aquesta retallada és tan important que posa en perill la subsistència del sector.

Una de les polèmiques amb més repercussió pública dels últims temps en l'àmbit del circ ha estat la iniciativa parlamentària de prohibir el circ amb animals. Aquesta proposta, basada en els arguments i reivindicacions de l'Associació Animalista Llibera!, ha estat fortament criticada pel sector, que lamenta que no s'hagi tingut en compte l'opinió dels agents representatius del sector en la redacció del projecte. El sector cerca la regulació enfront el vet.

En el sector de la dansa, s'han produït algunes baixes importants durant l'any 2013. David Campos i Cesc Gelabert, dos històrics de la dansa a Catalunya, han vist com la crisi afectava seriosament el seu projecte. La companyia de dansa clàssica David Campos es va acomiadar dels escenaris després de suspendre la gira per Catalunya de la seva darrera producció, *La bella dorment*, i va centrar la seva tasca professional en la coreografia per encàrrec i l'ensenyament de dansa. Per la seva banda, la companyia Cesc Gelabert es va veure obligada a tancar l'estudi del barri de Gràcia perquè no podia afrontar-ne les despeses fixes.

Després d'un llarg període en què es van plantejar propostes rellevants d'índole diferent, Àngel Corella desembarcava a Catalunya capitanejant el Ballet de Barcelona. Es tracta d'un projecte de llarga gestació però a la fi de curta durada, ja que poc després de posar en funcionament l'escola i la companyia es va presentar un ERO de sis mesos que va acabar amb el tancament definitiu d'aquesta iniciativa.

Una de les poques bones noves per al món de la dansa ha estat l'anunci de la propera reobertura del centre de creació de dansa i arts escèniques La Caldera als locals que ocupaven els Cines RENOIR a les Corts, després de la seva llarga i prolífica estada al barri de Gràcia.

La situació econòmica ha augmentat el nivell de fragilitat del sector de la dansa i així ho van expressar les associacions sectorials el juliol del 2013 en el marc del Pla Integral de la Dansa. N'és un exponent la reducció considerable del nombre de demandes de subvencions de cara al 2013, que no va superar les 60.

» Noves dinàmiques

Aquest panorama no sembla desanimar futurs professionals si es té en compte el creixement de l'oferta formativa en arts escèniques durant el darrer any. Després de l'obertura de l'Institute of the Arts Barcelona (IAB) a Sitges, un centre privat per a l'ensenyament vinculat al Liverpool Institute for Performing Arts (LIPA), es va anunciar l'oferta d'estudis superiors en arts escèniques a Lleida i Girona. Per la seva banda, FiraTàrrrega i la Universitat de Lleida organitzaven conjuntament la primera edició del Màster de Creació en Arts de Carrer. Noves propostes formatives que vénen a enriquir i descentralitzar el tradicional panorama d'ensenyaments superiors en arts escèniques liderat fins ara per l'Institut del Teatre i l'escola Eòlia.

En l'àmbit formatiu, l'Institut del Teatre i el TNC han presentat la Jove Companyia ITNC, que permet la incorporació de les noves generacions d'actors i actrius al món professional. L'Escola Universitària ERAM de la UdG ha iniciat els estudis de grau en Arts Escèniques. El Parlament de Catalunya ha aprovat el 2014 el decret que adapta els ensenyaments artístics al Pla Bolonya.

La creació de l'associació Els Teatres Amics, constituïda per cinc teatres públics de la província de Barcelona, representa una nova eina per millorar l'eficiència en la gestió dels teatres fora de la ciutat de Barcelona compartint informació, criteris i programació.

El sector del circ va conèixer la decisió de recuperar La Vela, ubicada des de l'any 2006 als terrenys de la Masia d'en Cabanyes a Vilanova i la Geltrú. A través d'un concurs públic, es va adjudicar l'equipament a Ca l'Estruch de Sabadell. La Vela és l'únic centre de creació de tot Espanya que permet donar suport a cirks en vela o cirks desmuntables i que ofereix la possibilitat de viure al mateix lloc on s'investiga i es produeix.

Molts programadors han reformulat els seus projectes. El gènere del musical ha aprimat les posades en escena, amb espectacles més austers, tot i que ben resoltos. Aquestes creacions adaptades al present i anomenades sovint "de butxaca" s'han aixoplugat en escenaris de petit format o alternatius, i han aconseguit un èxit prou remarcable.

També en el circ, els festivals han esdevingut una de les cites ineludibles del calendari cultural del país. La major part de fires, festivals i mostres organitzades durant l'any 2013 han tingut una bona rebuda per part del públic; una prova en són els 300.000 espectadors de la Fira de Circ al Carrer de la Bisbal, l'increment del 200% de programadors acreditats a la 18a edició del Festival Trapezi o l'entusiasme amb què els espectadors van rebre algunes de les actuacions del Festival Internacional de Circ de Figueres.

» Finançament alternatiu

Possiblement, la modificació fiscal i la reducció de pressupostos públics han estat l'origen d'un seguit d'imaginatives propostes per afrontar la crisi. Propostes com la del teatre *low cost*, aplicat des de fa anys per algunes sales alternatives com la FlyHard, que consisteix a deixar triar l'espectador entre entrades a 5, 10 o 15 euros, o la "fórmula de la pastanaga" del Teatre de Bescanó, que tenia com a principal objectiu disminuir l'impacte sobre l'increment de l'IVA, o el sistema de "taquilla inversa", aplicat per la Sala Beckett en algunes de les seves produccions, en què el públic decideix què està disposat a pagar per l'obra un cop s'ha acabat.

› Arts visuals

» Pressupost públic

El pressupost que el Departament de Cultura ha destinat a les arts visuals ha passat dels 14,1 milions el 2009 als 10,4 milions el 2013, una diferència que significa una reducció del 26%. Les arts visuals han suposat una mitjana del 3,9% de la despesa del Departament de Cultura, amb una posició mínima de l'1,7% l'any 2009 i una màxima de 6,3% l'any 2011.

» Fiscalitat

L'anunci fet pel Govern espanyol d'una rebaixa de l'IVA en el camp de l'art, passant del tipus general del 21% al reduït situat en el 10%, va confondre el sector, des d'una reacció inicial de satisfacció fins a la més realista de decepció en comprovar el poc efecte de millora que ha comportat. A la fi, la rebaixa s'aplica només a la compravenda d'obres que són propietat de l'artista tant si la transacció la fa directament l'artista o mitjançant una galeria. La venda d'obra propietat d'una galeria es veu gravada amb el 21%. Els creadors, en aquest sentit, no han vist que la nova mesura aportí grans novetats al seu estatus econòmic.

» Consum

Les visites a exposicions han experimentat un lleuger descens en el darrer any. Només el 29,2% dels catalans manifesta haver visitat alguna exposició durant l'any 2013, incloent en aquesta categoria visites a museus, galeries d'art i sales d'exposicions.

A Catalunya, hi ha actualment 144 galeries d'art, un 22% menys que l'any 2009. La nota positiva és que el 40,3% correspon a negocis molt joves establerts a partir de l'any 2000.

Segons dades publicades pel Departament de Cultura, els visitants a exposicions temporals als museus de Catalunya han passat de 2.724.200 l'any 2011 a 1.992.910 l'any 2013. Aquesta caiguda del 27% s'ha donat malgrat que les exposicions organitzades pels museus s'han incrementat en un 19%, passant de 536 a 637.

» Precarització del sector

Les arts visuals també s'han vist greument afectades per la crisi econòmica. L'increment de l'IVA, la precarietat professional i les dificultats econòmiques dels espais que promouen activitat expositiva han estat la realitat dels darrers temps.

La crisi ha pressionat estudis professionals fins ara estables, com l'empresa del dissenyador Mariscal, que ha presentat un concurs de creditors.

Les galeries i els espais destinats al món artístic han experimentat canvis visibles en els últims temps. S'han tancat diferents galeries de llarga trajectòria, com Carme Espinet, Barcelona, Toni Tàpies i René Metras, i espais fotogràfics com Kowasa, entre d'altres. L'aplicació de la Llei d'Arrendaments Urbans, que obliga a actualitzar els arrendaments antics, està propiciant el tancament o el canvi d'ubicació de diverses galeries. És el cas del canvi de local de la galeria Joan Prats, entre altres establiments de Barcelona. Aquesta situació comportarà una modificació del panorama de galeries a la ciutat de Barcelona en traslladar les àrees de tradició galerista del centre de la ciutat, com el carrer Consell de Cent, a altres espais de nova projecció, com és el cas dels carrers propers a la plaça d'Espanya i a la muntanya de Montjuïc.

» Noves dinàmiques

Malgrat les circumstàncies econòmiques, la iniciativa del sector per mantenir projectes adequats a les possibilitats i combatre la situació han estimulat l'enginy i promogut els recursos en l'intent de buscar iniciatives que reactivin el sector. En són exemples la cada cop més consolidada fira Swab i el projecte del Barcelona Gallery Weekend.

Els objectius de la Xarxa de Centres d'Art per afrontar els nous temps i consolidar la seva acció en pro de la difusió i la promoció de l'art contemporani a escala local, nacional i internacional se centren a potenciar la coordinació d'actuacions entre els diversos centres, afavorint la inversió en activitat i potenciant-ne l'impacte, així com en la voluntat d'enfortir les relacions i el diàleg entre les parts implicades en la seva pervivència: ens municipals, Departament de Cultura i els mateixos centres. La Xarxa preveu, a més, projectes de col·laboració amb el MACBA i l'Arts Santa Mònica, un espai que està a punt d'iniciar una nova etapa com a altaveu de la creativitat catalana contemporània.

Aquestes bones intencions es troben davant d'una realitat econòmica difícil que obliga els ajuntaments a fer esforços addicionals per mantenir l'activitat dels seus equipaments, mentre que els procediments de coordinació no funcionen com seria d'esperar. Per aquest motiu, mereixen especial atenció els centres d'art, que a les dificultats pressupostàries que pateixen s'hi afegeixen els continus canvis de model de gestió aplicats en alguns d'ells, com és el cas del Bòlit de Girona i el Centre d'Art de Tarragona. Segueixen funcionant amb més o menys normalitat Tecla Sala a l'Hospitalet, la Panera a Lleida i l'ACVic.

La posada en marxa de les activitats a Fabra i Coats - Centre d'Art Contemporani de Barcelona constitueixen un exemple d'activitat pública en un sector que ha vist com recentment es tancaven altres centres públics. L'impuls moderat de Mataró Art Contemporani no ha pal·liat encara la desaparició de Can Xalant a Mataró. Lamentablement continua el desmantellament del sistema d'arts visuals als municipis amb el tancament d'espais locals, que es van iniciar amb l'Espai Zer01 d'Olot, com s'esmentava en el nostre darrer informe anual, i van continuar amb el Centre d'Art de Tarragona. Ara s'hi afegeix el Museu de l'Empordà, que ha estat un referent per a l'art contemporani, que veurà cancel·lat el seu consorci i el pas de la direcció als serveis municipals. Nous espais i sales municipals han de consolidar-se per ser referents, com el Centre Cultural El Carme o l'Espai Betúlia a Badalona, i cal constatar el relançament positiu l'any 2013 de l'activitat del Casa de Cultura Les Bernardes a Salt a través del projecte Laboratori d'Art Contemporani per fomentar la creativitat en el seu sentit més ampli.

El sector no deixa de buscar nous camins per donar sortida als projectes dels creadors catalans i un d'ells, imprescindible en el moment actual, és mirar cap a l'estranger. La mobilitat de creadors catalans mitjançant

programes d'intercanvi, residències, formació, exposicions o premis, ha anat en augment, si bé els més de 500 ajuts concedits en els darrers quatre anys per l'IRL als artistes palesen un creixent interès per Amèrica en detriment d'Europa i pocs contactes amb els mercats asiàtics emergents. Per la seva banda, les galeries també han ampliat el seu radi d'actuació al context internacional assistint a fires internacionals, mentre segueixen reivindicant la presència d'un gran esdeveniment que reforci el sector a Catalunya.

Els galeristes s'estan movent per introduir canvis en el seu model de negoci, procurant treballar més sobre projecte que sobre objecte artístic. Cal remarcar el ressorgiment de la històrica Sala Gaspar o la inauguració de l'emergent ADN Platform, impulsada per la coneguda galeria barcelonina ADN Galeria.

Expectatives especials desperta el projecte de concentració galerístic que es dissenya per al centre artístic de Montjuïc, que preveu acollir quinze galeries, i del qual són impulsors Ferran Adrià i Carles Taché.

Les entitats associatives del sector també s'han vist afectades per diferents canvis, com és el cas de la dissolució de l'associació de galeristes (Art) Catalunya per integrar-se en el Gremi de Galeries d'Art de Catalunya o la refundació de l'Associació d'Artistes Visuals de Catalunya.

Les oportunitats brindades per les noves tecnologies han afavorit l'aparició de projectes de promoció i de difusió virtuals tant provinents de l'àmbit privat com del públic. El naixement de L'Antena, un web de difusió de les arts visuals al Camp de Tarragona, el portal promogut per la Diputació de Girona per difondre esdeveniments expositius i la creació de la sala virtual d'exposicions impulsat per l'Ajuntament de Vic en són una mostra.

En l'àmbit de la imatge, i d'aquesta en relació també amb les noves tecnologies, s'ha propiciat la primera edició a Barcelona del festival D-IVE, un exemple d'esdeveniment a l'entorn de la fotografia mòbil, un format que va guanyant adeptes, si bé no desplaça altres certàmens fotogràfics, com l'SCAN a Tarragona, que continua tenint el suport del Departament de Cultura.

» Museus i patrimoni

» Pressupost públic

El pressupost destinat pel Departament de Cultura a museus, arxius i patrimoni ha caigut un 22% entre 2009 i 2013, passant de 77 a 59,9 milions. D'aquest import, un 67,5% es destina a museus, el 16,6% a patrimoni i un 16% a arxius. La caiguda de pressupost més important l'ha experimentat la partida destinada a patrimoni, amb un 39% de reducció.

Pel que fa a política cultural, el Departament de Cultura ha posat en funcionament l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural, una entitat pública al servei del patrimoni cultural que ha de suposar una nova forma de gestionar de manera coordinada els museus i el patrimoni del nostre país.

» Fiscalitat

L'increment de l'impost sobre el valor afegit no ha afectat l'activitat museística més enllà del que suposa l'increment en dos punts percentuals, ja que s'ha mantingut en el tipus impositiu reduït per a aquest sector, que ha passat del 8% al 10%. En qualsevol cas, s'ha de tenir en compte que la major part de museus públics estan exempts d'IVA. Dels 112 museus donats d'alta al Registre de Museus de la Generalitat de Catalunya, 94 són públics, un 84% del total.

» Consum

El nombre de visitants dels museus catalans s'ha reduït en un 10% en dos anys. Dels 11,4 milions de vistes rebudes l'any 2011 s'ha passat a 10,4 milions l'any 2013.

L'any 2013 el Teatre-Museu Dalí de Figueres va ser el més concorregut, amb més d'un milió i mig de visites. Per sota van quedar el Museu Picasso i la Fundació Joan Miró, que van superar per poc les 900.000 visites. El MNAC i el MACBA superen les 600.000 visites.

Pel que fa als monuments, la basílica de la Sagrada Família ha estat el més concorregut i ha superat els tres milions de visites, seguit per La Pedrera amb gairebé un milió de visites i la Casa Batlló amb 800.000 visitants. Per tant, els tres monuments més visitats de Catalunya són obres de l'arquitecte Antoni Gaudí.

En l'àmbit internacional, dins la llista dels 100 museus més visitats l'any 2013 que va publicar *The Art Newspaper*, hi ha cinc museus catalans, cap dels quals en posició destacada. El més ben situat, el Teatre-Museu Dalí de Figueres, apareix en el lloc 40, mentre que el Museu Picasso i el CaixaForum es posicionen en els llocs 71 i 74, respectivament. Al final de la llista hi figura el MACBA, al lloc 94, i el MNAC, al lloc 97.

Els museus i el patrimoni són un important atractiu per al turisme. Del global de turistes arribats a Catalunya, 4.100.000 van expressar motivacions culturals a l'hora de fer la tria de destinació i 3.600.000 van manifestar que les seves motivacions eren estrictament patrimonials, és a dir, la visita d'un museu o monument. Segons càlculs inclosos en l'informe estratègic del sector del patrimoni, la despesa turística per motivacions patrimonials suposa 3.062,12 milions d'euros. Un 94% d'aquesta despesa ha estat generada pels turistes internacionals.

» Precarització del sector

Les noves propostes i els nous projectes que han aparegut en els darrers temps no poden amagar les deficiències financeres que històricament han sofert els equipaments museístics catalans i l'agreujament d'aquest problema a partir del 2010, moment en què van començar les limitacions pressupostàries. Aquesta circumstància ha afectat tots els espais, petits i grans, i inevitablement comportarà la desaparició d'alguns dels museus, tal com ha denunciat l'Associació de Museòlegs de Catalunya.

» Noves dinàmiques

Un cop superada la llarga controvèrsia sobre els límits cronològics dels dos principals museus d'art de Catalunya —MNAC i MACBA—, els últims temps s'han caracteritzat per l'aparició de notícies sobre els límits físics d'aquestes institucions. Els dos museus han treballat en projectes d'expansió i a aquest efecte han buscat solucions en el seu entorn més immediat. En aquest sentit, el MACBA ha incorporat el Convent dels Àngels, que farà possible implantar un canvi de model per obrir-se a noves possibilitats. Al mateix temps, el projecte de museu digital que impulsa posarà a disposició del públic tot el coneixement acumulat durant els anys d'existència de la institució i possibilitarà l'accés del museu a xarxes de cooperació i innovació internacionals.

Des del MNAC arriben peticions d'ampliació de l'espai expositiu als pavellons que la Fira de Barcelona té a la plaça de Josep Puig i Cadafalch. Aquesta expansió farà possible reordenar la seva col·lecció per destinar l'espai que mereix dins del museu al fons d'obres del segle xx. En relació amb aquesta proposta, un cop completat el trasllat de la Fira de Barcelona al nou recinte de l'Hospitalet, institucions públiques i privades aposten per convertir l'àrea que ocupava la Fira en un gran pol artístic, cultural i turístic de la ciutat de Barcelona, al costat del CaixaForum i el Pavelló Mies van der Rohe, a l'estil de l'Illa dels Museus de Berlín. L'Associació de la Muntanya dels Museus neix amb aquest objectiu.

La gran quantitat de projectes patrimonials que s'han emprès o s'han fet públics a la ciutat de Barcelona durant l'any han esperonat la polèmica sobre si és necessari, en un moment de crisi com l'actual, posar en marxa de noves infraestructures i l'efecte que tindrà sobre els equipaments existents.

Tanmateix, tant el MNAC com el MACBA encara han de recórrer un cert trajecte per ocupar el lloc que ambicionen en l'escena artística de la ciutat i també en els circuits internacionals, ja que no arriben a consolidar prou una línia de programació ni a crear una dinàmica prou potent de públic que els identifiqui com a referents.

Un dels grans problemes d'aquests museus i també de la resta de museus del país és l'emmagatzematge d'obres. La creació d'un únic magatzem nacional per a les obres d'art, compartit i amb centralització de registre i recursos podria estalviar espai físic i reduir els costos d'estructura i de personal dels museus.

Un altre gran equipament, el Museu Picasso, després de cinquanta anys de la seva obertura ha aconseguit l'autonomia jurídica i ha passat a ser gestionat per una fundació impulsada des de l'Ajuntament de Barcelona. L'ens municipal va destacar que l'objectiu és dotar el museu d'una eina de governança que li doni més independència d'actuació, tot i que sense cedir la titularitat municipal de la col·lecció.

També s'està consolidant el Museu del Disseny de Barcelona, que presenta la posada en escena de les col·leccions el desembre del 2014. Altres equipaments sobre els quals s'està treballant són el Museu de les Cultures del Món i el Museu de l'Arquitectura, a Barcelona. Cal no oblidar dos projectes més encara per concretar que planen sobre la ciutat: es tracta de la franquícia de l'Hermitage o la possible nova seu de la col·lecció de Carmen Thyssen. La poca informació que n'ha transcendit, però, és motiu d'especulació i ha posat en alerta els professionals del sector.

Amb menys intensitat però dignes de destacar són alguns nous projectes fora de la ciutat de Barcelona. La reobertura del Cau Ferrat a Sitges, després de tres anys d'obres que han permès integrar el Museu Can Rocamora i han connectat ambdós edificis amb el Museu Maricel. Per la seva banda, l'Ajuntament de Mont-roig del Camp i la Fundació Joan Miró de Barcelona han engegat un projecte per museïtzar el Mas Miró, la masia on va residir l'artista i on va crear algunes de les primeres obres. A Badalona, l'aturat museu del còmic ha vist com les institucions implicades s'han posat d'acord per constituir un equip de treball que ha d'articular el fons i definir la forma jurídica de l'equipament, tot i que sense acordar-ne el calendari d'execució.

L'Ajuntament de Lleida ha pres la decisió d'ubicar el Museu d'Art Jaume Morera a l'antic Palau de Justícia de la ciutat. Ha posat en marxa el concurs de contractació per a l'assessorament museogràfic i la redacció del projecte museogràfic per convertir l'espai en el Museu d'Art de Lleida.

Al jaciment arqueològic de la cova de Can Sadurní de Noya es va fer un important descobriment arqueològic de quatre esquelets humans, de més de 6.400 anys d'antiguitat. És el primer cop que es troben cossos del neolític mitjà inhumats que mostren una pràctica tan intencionada de ritus funerari. A Tarragona, gràcies a la inversió realitzada pel Departament de Cultura, s'ha recuperat la Necròpolis Paleocristiana, la més important de la Mediterrània Occidental i tancada durant més de 20 anys mentre esperava les adequacions necessàries amb l'objectiu, ja assolit, que Tàrraco fos declarada Patrimoni de la Humanitat per la Unesco. Mentrestant, la Universitat Rovira i Virgili ha impulsat l'empresa Iber, SL, dedicada a la investigació arqueològica, el turisme i la didàctica del patrimoni.

A la ciutat de Barcelona, l'Ajuntament ha inaugurat també El Born Centre Cultural, que afronta amb noves propostes el seu segon any de vida. També en l'àmbit del patrimoni, va reobrir les portes l'espai històric i arquitectònic de l'Hospital de Sant Pau, dissenyat per l'arquitecte Lluís Domènech i Montaner, després d'una profunda restauració dels edificis per destinar-los a nous usos. El recinte modernista és a partir d'ara seu d'institucions capdavanteres en els àmbits de la sostenibilitat, la salut, l'educació i la cultura.

» Finançament alternatiu

En el marc de les intervencions de restauració que l'Ajuntament de Barcelona porta a terme al recinte del Reial Monestir de Pedralbes, es va convidar la ciutadania a participar en el finançament de la rehabilitació de la Capella de Sant Miquel. Amb aquest objectiu es va impulsar un projecte de micromecenatge que va aconseguir superar amb escreix l'objectiu de 25.000 euros que s'havia establert, gràcies a les aportacions de 224 donants.

» Cultura popular

» Pressupost públic

El sector de la cultura popular és el que ha patit el descens pressupostari menys marcat, ja que entre el 2009 i el 2013 la reducció de la partida econòmica que el Departament de Cultura destina a aquest sector ha estat del 13% i ha passat de 8,9 a 7,7 milions d'euros.

No és cap secret que la relació cost-resultats genera habitualment dades positives. Les festes populars —associades a ballades de sardanes, castellers, gegants, concerts...—, les festivitats marcades pel calendari religiós, sants i patrons locals, així com les fires de distinta naturalesa que concentren públics heterogenis, són esdeveniments molt comuns arreu del país, però també s'han vist relativament amenaçats per la crisi.

» Consum

A Catalunya hi ha més de 9.000 associacions culturals, que conjuntament agrupen gairebé un milió d'associats. Aquestes associacions s'especialitzen en activitats molt diverses: hi ha 520 entitats dedicades al cant coral, 42 bandes de música federades, 67 colles castelleres, 500 entitats geganteres, 349 colles sardanistes i 300 entitats amateurs de teatre.

Les 155.000 activitats realitzades pel conjunt de les associacions d'aquest àmbit durant l'any 2009 van aplegar més de 23 milions d'assistents, una dada que ens parla de la vitalitat d'aquest sector.

» Noves dinàmiques

Cal destacar la proposta a l'Ens de l'Associacionisme Cultural Català, que aixopluga més de 3.500 entitats de cultura popular, per convertir-se en una ONG reconeguda per la Unesco en matèria de patrimoni cultural immaterial. El desplegament del nou Consell de l'Associacionisme Cultural impulsat pel Departament de Cultura, per la seva banda, ha de facilitar la relació entre aquest sector i l'administració, i té com a objectiu impulsar i articular l'activisme popular.

El gran esdeveniment a Catalunya en aquest camp continua sent la Fira Mediterrània de Manresa, que, amb un caràcter transversal de propostes, manté la seva essència popular. En les últimes edicions s'ha treballat fermament en dinàmiques que permetin visibilitzar els projectes catalans tant a escala nacional com internacional.

El sector professional, aplegat en una taula sectorial de treball constituïda el 2012, ha demanat l'impuls en les vies d'intercanvi i de contacte entre programadors, espectacles i col·lectius professionals, per potenciar-ne la contractació i l'exportació. Les dades de la Fira Mediterrània 2014 mostren que aquesta ha estat l'edició més concorreguda, amb la presència de 1.053 professionals acreditats i un índex d'ocupació del 80%.

El món casteller ha guanyat en els últims temps en reconeixement arran de la declaració com a Patrimoni de la Humanitat. Aquesta realitat s'està materialitzant ara en el projecte del futur Museu Casteller, a Valls. Les colles castelleres, per la seva banda, planten cara al mal temps promovent els ingressos propis i obrint la porta al patrocini, el mecenatge i el marxandatge.

També ha pres més cos amb la voluntat de fer visibles els seus projectes de recerca i recuperació del patrimoni tradicional, la continuïtat de l'activitat de la Casa de la Jota, una iniciativa impulsada pel grup de Quico el Cèlio, el Noi i el Mut de Ferreries —Premi Joan Amades 2013—, i amb la qual volen donar a conèixer aquest gènere popular, molt arrelat a les terres del sud de Catalunya. En aquesta línia, el col·lectiu Riu de So s'ha plantejat ampliar el seu radi d'acció en el seu activisme a favor de difondre la cultura tradicional dels Països Catalans, en concret la de les Terres de l'Ebre. D'altra banda, la Sénia ha convocat el I Festival de Músiques en Terres de Cruïlla. I, finalment, impulsat per l'Ajuntament de Barcelona, s'ha estrenat una pàgina web en què es recull informació a l'entorn de la seva cultura popular.

El caràcter identitari i alhora socialment cohesionador de la cultura popular és un aspecte prou demostrat i en procés d'expansió. És un vessant de la cultura eminentment voluntarista, generador de sinergies i econòmicament sostenible. Les noves fórmules de gestió comunitària estan consolidant una manera de fer cultura alternativa que mou associacions de veïns, d'infants, de joves i d'entitats. Entre altres casos, el barri de les Corts ha acollit un nou equipament dedicat a la creació digital. Ubicat a la fàbrica Benet i Campabadal, es defineix com el primer ateneu de fabricació de caràcter públic i privat, i té l'esperit d'actuar com un nou node d'intercanvi de coneixement i de dinamització social a manera dels fab labs europeus.

Durant el 2013 s'han dut a terme un total de 18 campus de cultura popular arreu del país i la Catalunya Nord, que han aplegat 550 estudiants i han abordat temes tan diversos com els jocs, la música, la direcció i el cant coral i la dansa, entre d'altres. En aquest sentit, al nord del país, es confirma la rellevància de la tasca duta a terme per l'Escola Folk del Pirineu. També s'han format, durant el 2013, 4.995 de les colles de foc.

» Finançament alternatiu

El finançament participatiu no és una novetat en el món de la cultura popular. Com a exemple de l'ús de les noves tecnologies es pot citar el portal L'H Participa, una iniciativa de l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat per finançar la tercera trobada de cultura popular catalana vinculada a Òmnium Cultural, així com la gran quantitat de projectes realitzats mitjançant les plataformes de micromecenatge.

Una cultura policèntrica i articulada

Estat de la Cultura i de les Arts 02_2014

Capítol 4

› Transicions creatives

Transicions creatives

La crisi de finançament està provocant una allau de peticions arribades des del sector cultural amb la finalitat d'**aconseguir una millora en el tractament fiscal de les aportacions privades als projectes culturals**. Aquests canvis en la regulació del mecenatge impulsarien la participació d'empreses i la iniciativa privada en l'activitat cultural del país tal com ha passat amb el canvi de regulació en altres països europeus, com França. Tanmateix, a Europa, aquests incentius difícilment podran substituir el paper de l'Estat i les institucions públiques en general en el suport a la cultura, ja que les empreses també pateixen els efectes de la crisi, però, sobretot, perquè la identificació de la cultura com un instrument d'educació, de cohesió i de responsabilitat social constitueix una expressió fonamental de la identitat a Europa.

Més enllà dels programes específics destinats al sector cultural, com Europa Creativa o les línies de suport que es desprenen del programa Horizon 2020, la cultura pot tenir un paper important en moltes de les iniciatives de la UE. Hauríem d'aprofitar aquest nou impuls per ser actius i estar presents des de la cultura en cada objectiu: sigui d'innovació, d'indústria, de joventut, d'ocupació o d'educació. Sovint vivim massa tancats en la nostra realitat local, i no ens adonem que Europa constitueix un nou marc de regulació i d'oportunitat. Sovint circumscriu la nostra capacitat d'incidència en l'àmbit local o nacional, i perdem l'oportunitat d'interactuar amb nous actors que, sobretot en aquests moments de crisi, poden aportar-nos noves oportunitats i perspectives, i ajudar-nos a canviar la situació de decreixement i de precarietat actuals.

En aquests moments, la Unió europea es troba en un procés de construcció de les seves estructures i definició de les seves prioritats, i necessita singularitzar-se i posicionar-se davant d'un escenari global cada cop més competitiu. El debat que estem vivint, també en el sector cultural, és de model de societat, de defensa dels valors d'equitat, del paper regulador de l'Estat, i sobre la capacitat d'actuar i competir en un mercat cada vegada més obert i internacional.

Les prioritats marcades per al període 2013-2020 reflecteixen la voluntat de mantenir aquest model:

- **Creixement intel·ligent**, desenvolupant una economia basada en el coneixement i la innovació.
- **Creixement sostenible**, amb una economia basada en l'ús eficient dels recursos.
- **Economia integradora**, afavorint la cohesió social i territorial.

Ahora, com a mínim cinc de les set iniciatives que la UE es proposa impulsar en aquest període estan directament o indirectament relacionades amb el desenvolupament d'una economia del coneixement:

- La Unió per la Innovació, que ofereix **més finançament i més possibilitats de transferència del coneixement**.
- Joventut en moviment, per **oferir millors resultats del sistema educatiu** i més accés al mercat de treball.
- L'Agenda Digital, per **harmonitzar iniciatives i crear un mercat únic digital**.
- **Una política industrial per a l'era de la mundialització** que permeti polítiques d'emprenedoria i suport al desenvolupament d'una base social forta capaç de competir a escala mundial.
- Potenciació de la utilització eficaç dels recursos.
- Creació d'una plataforma contra la pobresa.
- **Una agenda de noves qualificacions, per aconseguir més capacitació, més mobilitat i més modernització del mercat de treball**.

» Alternativa a un sistema cultural

Catalunya és, en tot el que té relació amb la defensa de la cultura, **un cas singular i complex**. Singular perquè tot i no tenir l'estructura i el finançament d'un estat, en aquests darrers trenta anys ha fet un esforç important per desplegar infraestructures, obrir línies de suport a la creació i a la producció, crear instruments per a la internacionalització i millorar l'excel·lència dels creadors. Complex, perquè malgrat la seva riquesa creativa no ha estat capaç de construir un sistema col·laboratiu i coordinat d'estructurar una xarxa de relacions basada en la col·laboració més que en la competència, d'articular un territori, de donar suport a les potencialitats locals i de pactar les responsabilitats entre els diferents àmbits institucionals.

Les diputacions, principalment la de Barcelona, s'han posicionat en la construcció d'una xarxa de serveis i equipaments que les han convertit en una peça clau. Per la seva banda, la Generalitat de Catalunya ha rivalitzat durant anys amb l'Ajuntament de Barcelona per la reivindicació del paper de capitalitat cultural del país.

Al llarg de tres dècades s'han desenvolupat instruments, s'ha arribat a acords i s'han signat pactes entre els agents implicats, s'ha analitzat la situació amb llibres blancs, s'han dibuixat plans d'equipaments i s'han posat en marxa estructures per millorar la coordinació i la difusió, entre d'altres. Sovint, **la poca continuïtat de les apostes i la visió partidista i segmentada del rol de cada institució han creat un escenari de competició més que de col·laboració que ha dificultat el creixement i la consolidació d'un sistema cultural de país**.

Mentre ha estat possible, la bonança experimentada per totes les institucions s'ha traduït en un increment del pressupost destinat a la cultura, un aspecte que ha contribuït, juntament amb el potencial creatiu existent al país, al creixement exponencial de la vitalitat cultural.

L'articulació entre les polítiques culturals encara avui representa una assignatura pendent. L'Acord Nacional per a la Cultura impulsat darrerament pel Govern pot esdevenir l'instrument central per millorar la interacció entre els diferents nivells administratius i hauria de contribuir a clarificar les estructures de governança i a proposar un marc de planificació global amb els rols i les responsabilitats perfectament definits.

» Articulació del finançament públic a la cultura

Cinc anys després de l'inici de la crisi, continua existint una sensació generalitzada de preocupació que posa en evidència la necessitat de prendre mesures urgents.

El pressupost en cultura del Govern espanyol al conjunt de l'Estat, amb 716 milions d'euros per a l'any 2014, ha caigut un 58% en aquests darrers cinc anys. Tots els nivells d'administració han sofert un descens similar i, en alguns casos, fins i tot superiors.

Al Departament de Cultura, la principal davallada pressupostària es va produir durant l'exercici 2012, moment en què es passa dels 301 a 222,5 milions d'euros, una reducció que representa la pèrdua d'una quarta part del pressupost. A partir d'aquest any, les dades s'han mantingut més o menys estables sense grans variacions en els exercicis posteriors.

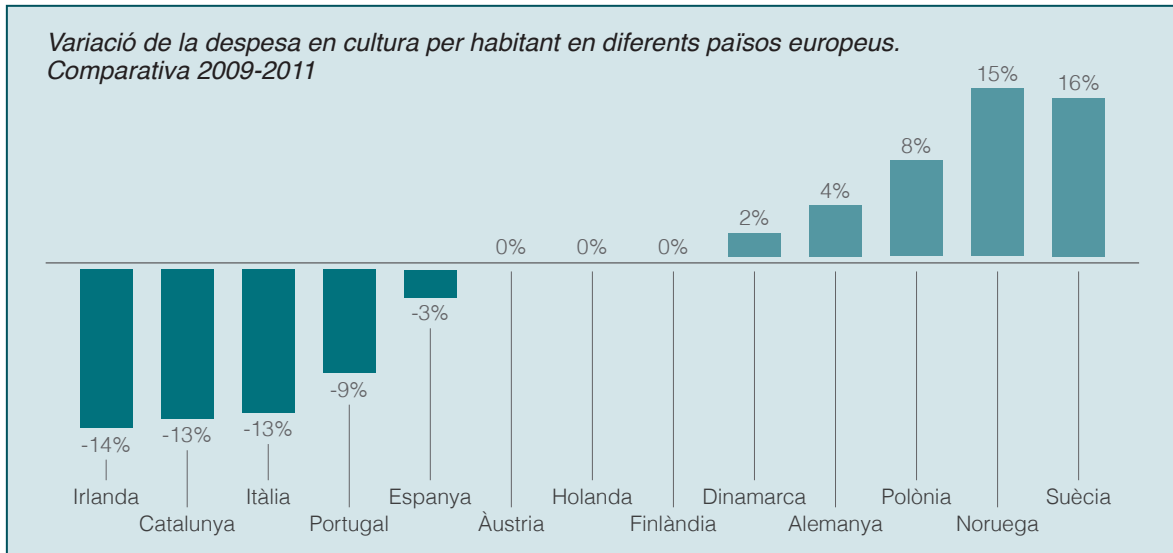
Any rere any, **el CoNCA ha exigint que el pressupost de cultura s'estabilitzi en el 2% del pressupost global del Govern i ha alertat del perill que representa una reducció reiterada dels pressupostos culturals que, si es consolidés com a estructural, ens allunyaria dels països que ens són referents com a societats culturals, econòmiques i d'innovació**.

Tot i que la construcció europea s'ha realitzat des de l'esfera dels estats i les realitats territorials infraestats no tenen prou incidència en les institucions europees, moltes de les propostes que sorgeixen des d'Europa poden ser utilitzades en benefici de la construcció cultural de les regions. Més enllà de les dinàmiques estatals, **és lògic que Catalunya s'emmiralli en les regions capdavanteres d'altres països europeus**,

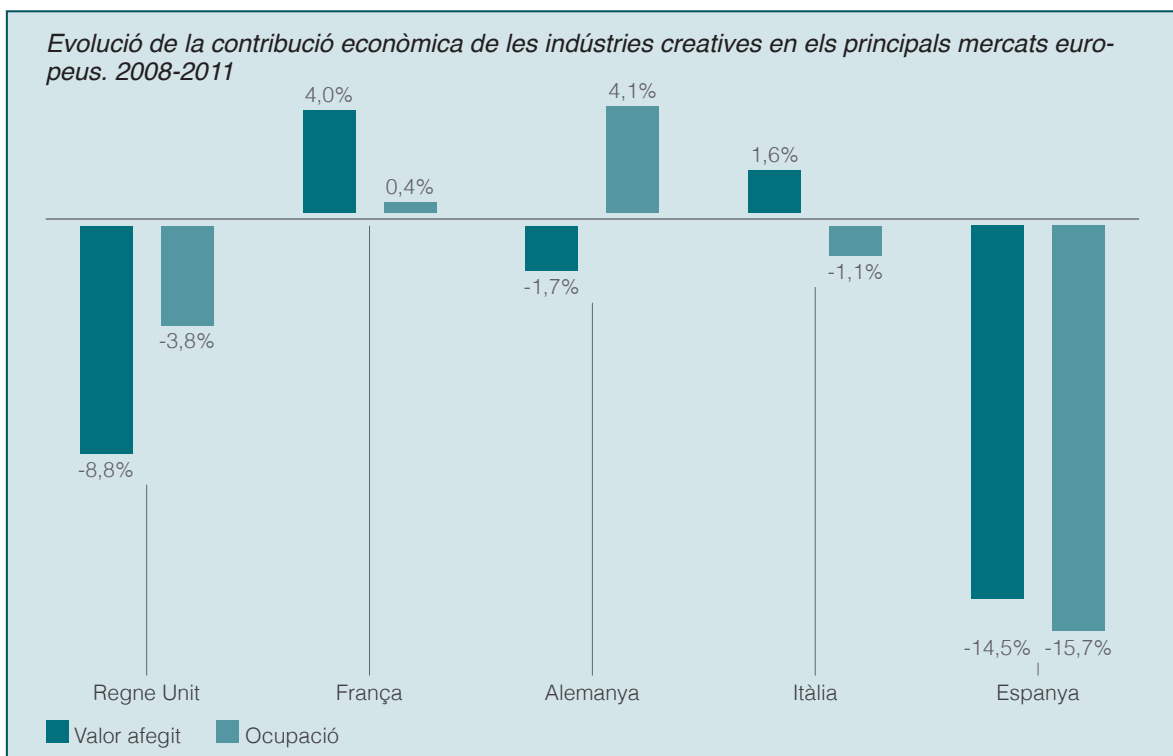
com ara la Baviera alemanya, la Llombardia italiana i l'Alsàcia francesa, i tornar a impulsar els eixos de treball entre regions que han quedat aturats arran de la crisi econòmica.

» Contextos comparatius

L'índex de despesa cultural per habitant ha baixat entre els anys 2009 i 2012, un 3% a Espanya, un 9% a Portugal, un 13% a Itàlia i a Catalunya, i un 14% a Irlanda. Mentre que, en el mateix període, puja un 15% a Noruega, un 8% a Polònia, un 4% a Alemanya i un 2% a Dinamarca.

Aquesta reducció de la despesa pública en cultura s'ha reflectit en una disminució dels indicadors d'activitat del sector cultural. La comparativa dels indicadors econòmics dels cinc grans països europeus ens assenyalen que **entre els anys 2008 i 2011 Espanya ha estat el país que més ha destruït valor afegit i ocupació en el sector de les indústries creatives, amb una reducció de les dues magnituds en un 15% aproximadament.**

Aquesta situació pot convertir-se en un element de desnivell a escala europea reforçant la idea d'una Europa asimètrica ja que afecta les capacitats de les societats per afrontar els reptes que tenim al davant i per desenvolupar les competències que encaixin en les prioritats europees amb vista a consolidar el seu posicionament internacional.

Comparativa entre diferents països europeus de la despesa en cultura per habitant puntuació PISA en lectura i patents per milió d'habitants. 2013

	Nombre d'Habitants (2013)	Despesa en cultura per habitant	Puntuació PISA en lectura	Nombre de patents per milió d'habitants
Noruega	5.051.275	446	504	310
Dinamarca	5.602.628	300	496	292
Suècia	9.555.893	278	483	255
Àustria	8.488.511	273	490	301
Finlàndia	5.426.674	177	524	337
Catalunya	7.512.982	103	501	78
Irlanda	4.598.418	43	523	121

Els països escandinaus doblen, com a mínim, l'índex de despesa en cultura per habitant de Catalunya, un índex que a més està en una tendència recessiva al nostre país, amb una reducció del 13% entre l'any 2009 i 2011, i d'un 37% si es fa la comparativa entre el 2009 i els 2014. També en altres indicadors d'innovació, com és el del nombre de patents per milió d'habitants, estan molt per endavant dels índex registrats a Catalunya.

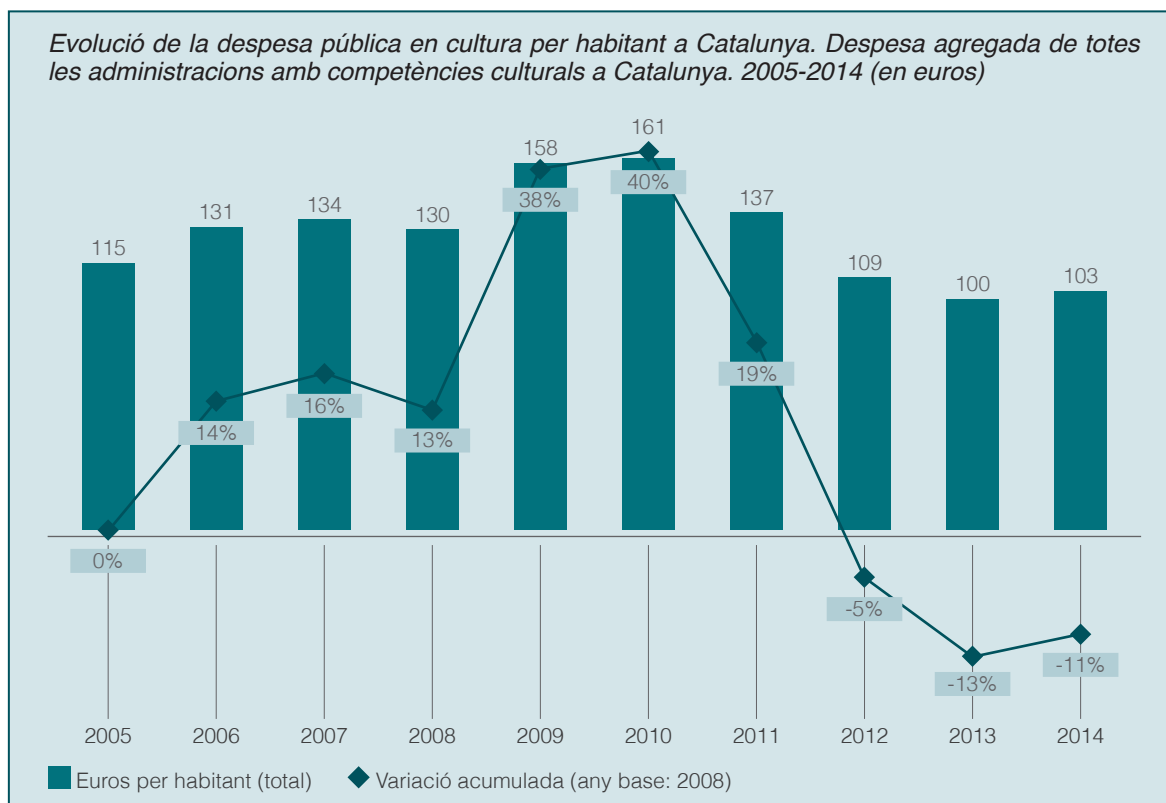
Els països més pròspers situen la despesa en cultura com un element prioritari, vinculat a la capacitat d'innovació i a l'esperit d'avantguarda, mentre que en els països que viuen en situació de crisi econòmica la cultura acaba tenint un paper molt secundari en el pressupost, i s'acaba desestimant la capacitat que la cultura té com a motor de creixement i transformació.

Comparativa de la despesa en cultura per habitant en diferents països europeus, 2009 Evolució de la despesa en cultura per habitant a Catalunya. 2009-2014 (en euros)

» Per una articulació pressupostària

Abans de l'inici de la crisi a Catalunya s'havien fet esforços importants per acostar-nos als estàndards europeus d'inversió pública en cultura però, **en els darrers anys, s'ha retrocedit una dècada pel que fa als llindars d'inversió pública en cultura per habitant.**

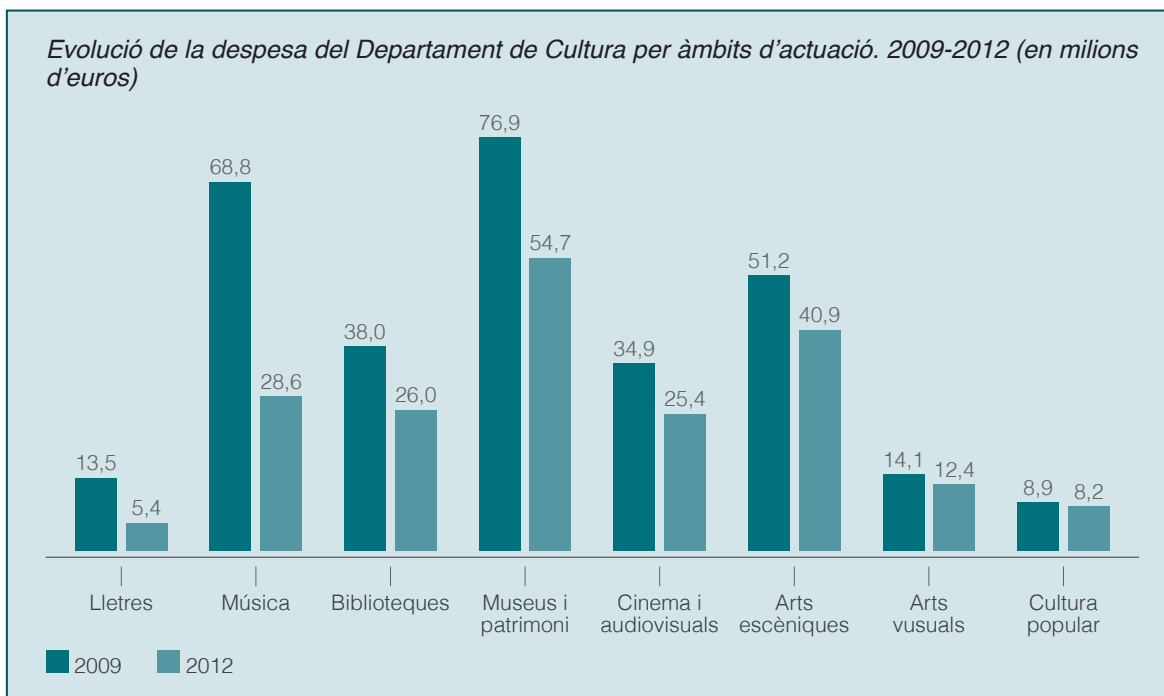

És evident que les restriccions econòmiques no només afecten la cultura i que tots els departaments de la Generalitat han sofert retallades significatives en els seus pressupostos. Entre els anys 2011 i 2014, el pressupost de cultura s'ha reduït un 25%, un 27% el d'Agricultura i un 31% el d'Empresa i Ocupació. En canvi, pràcticament s'ha mantingut el de Territori i Sostenibilitat i només s'ha reduït un 8% el d'Interior.

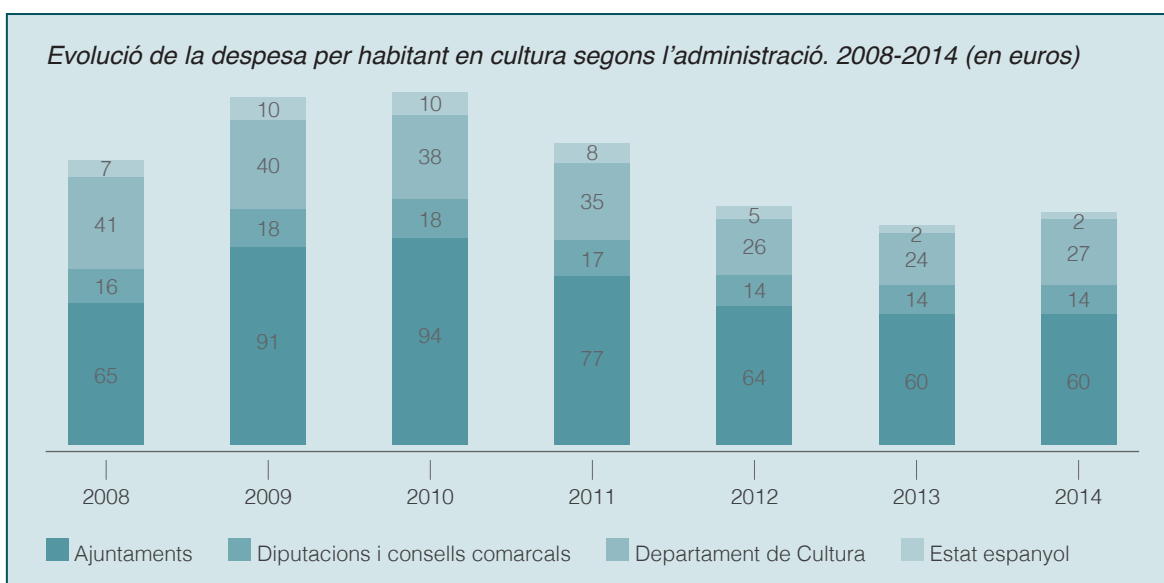
Variació pressupostària departaments de la Generalitat de Catalunya. 2011-2014 (en milions d'euros)

	2011	2014	Variació pressupost entre el 2011 i el 2014	Reducció de pressupost per mantenir el nivell pressupostari del 2011 al Departament de Cultura
Empresa i Ocupació	1.127	777	-31%	-10%
Govern i Relacions Institucionals	343	242	-29%	-32%
Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural	430	315	-27%	-24%
Presidència	545	405	-26%	-19%
Cultura	302	226	-25%	-
Economia i Coneixement	1.280	1.039	-19%	-7%
Ensenyament	4.894	4.157	-15%	-2%
Justícia	918	800	-13%	-10%
Benestar Social i Família	2.086	1.825	-12%	-4%
Salut	9.128	8.221	-10%	-1%
Interior	1.203	1.111	-8%	-7%
Territori i Sostenibilitat	1.389	1.369	-1%	-6%

Amb 225,7 milions, el Departament de Cultura continua situat com el que disposa d'un pressupost més baix del Govern de la Generalitat. Malgrat les reiterades reclamacions de doblar el pressupost de Cultura, **el pes de la cultura en el conjunt de les polítiques de govern ha anat disminuint progressivament, de l'1% el 2011 i el 2012, al 0,73% actual**. Aquesta reducció ha quedat reflectida en el pressupost departamental destinat als diferents àmbits d'actuació, com es pot veure en el següent gràfic.

Les retallades s'han aplicat de manera proporcional en tots els àmbits institucionals. L'administració local va ser la que va afrontar amb més contundència la crisi en els seus inicis, amb esforços importants entre els anys 2008 i 2010. A partir d'aquest any, el pressupost destinat a cultura pels ajuntaments i diputacions s'ha anat reduint fins a un 30%, i s'han situat a nivells inferiors a l'inici de la crisi. Aquesta manca de finançament local és especialment greu per al sector cultural, atès que són els ens locals els responsables de mantenir la cultura de proximitat i d'ells en depenen majoritàriament els equipaments culturals, les biblioteques, els centres culturals i els teatres municipals, així com la contractació de les companyies artístiques o de les empreses productores. També en necessiten el suport les organitzacions sense ànim de lucre, que són les responsables d'una gran part de l'activitat cultural del país.

El suport econòmic estatal a la cultura catalana sempre ha tingut un caràcter subsidiari, un 8% del total del pressupost en el millor moment. Malgrat tot, aquesta aportació representava un important complement per al manteniment dels grans equipaments de caràcter nacional, gires d'espectacles i grans esdeveniments com els festivals. En el darrers anys, aquesta aportació s'ha reduït al 2% del pressupost públic en cultura a Catalunya.

La Generalitat de Catalunya ha hagut d'encaixar una rebaixa acumulada del 37% del seu pressupost en set anys. Això ha afectat els equipaments de caràcter nacional, que han hagut d'assumir importants reduccions en les transferències públiques, la qual cosa els ha obligat a reduir programació, a prescindir de contractacions internacionals i a suprimir programes considerats menys troncal i dirigits a la recerca, la cohesió o l'educació.

Distribució territorial de la despesa en cultura a Catalunya per administracions. 2011 (en milers d'euros)

	Estat espanyol	Generalitat (*)	Diputacions	Consells comarcals	Ajuntaments	Total
Barcelona	53.942	193.126	90.090	1.391	393.702	732.253
Girona	6.267	26.434	11.799	1.744	77.927	124.173
Lleida	400	15.449	6.198	3.411	41.159	66.618
Tarragona	1.775	28.341	8.955	941	70.882	110.895
Total	62.385	263.352	117.043	7.489	583.670	1.033.941

Distribució territorial de la despesa per habitant en cultura a Catalunya per administracions. 2011 (en euros)

	Estat espanyol	Generalitat (*)	Diputacions	Consells comarcals	Ajuntaments	Total
Barcelona	9,76	34,93	16,29	0,25	71,21	132,44
Girona	8,28	34,93	15,59	2,31	102,97	164,08
Lleida	0,90	34,93	14,01	7,71	93,06	150,62
Tarragona	2,19	34,93	11,04	1,16	87,36	136,67
Total	8,27	34,93	15,52	0,99	77,41	137,13

Fonts: Gabinet Tècnic del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya (*Aportacions en cultura de l'Estat a Catalunya 2011-2014 i Estadístiques Culturals de Catalunya 2013*)

(*) Nota: en no disposar del pressupost territorialitzat del Departament de Cultura, s'ha fet un repartiment lineal segons el nombre d'habitants del territori.

Dins del territori català, la majoria de recursos es concentren a la província de Barcelona, un fet que provoca desigualtats manifestes entre els diferents territoris a l'hora d'accedir als projectes i a l'oferta cultural. Això és conseqüència en part del paper de lideratge que ha mantingut durant molt de temps la Diputació de Barcelona en la seva tasca de suport i redistribució dels recursos culturals entre els seus municipis. Però, sobretot, posa de manifest una vegada més la necessitat d'establir circuits i acords de col·laboració entre els diferents territoris, i de crear un sistema cultural que permeti més equilibri i equitat en el desenvolupament cultural del país.

Distribució territorial d'equipaments

Relacionats amb la lectura

Província	Població	Biblioteques		Llibreries	
		Total	Per cada 10.000 hab.	Total	Per cada 100.000 hab.
Catalunya	7.553.650	811	1,07	601	7,96
Barcelona	5.540.925	525	0,95	458	8,27
Girona	761.632	93	0,17	64	1,16
Lleida	440.915	88	0,16	59	1,06
Tarragona	810.178	105	0,19	43	0,78

Relacionats amb el patrimoni i les arts visuals

Província	Museus		Galeries d'art		Xarxa de centres d'art	
	Total	Per cada 10.000 hab.	Total	Per cada 100.000 hab.	Total	Per cada milió d'hab.
Catalunya	165	0,22	185	2,45	8	1,06
Barcelona	92	0,17	141	2,54	4	0,72
Girona	35	0,06	31	0,56	1	0,18
Lleida	13	0,02	5	0,09	1	0,18
Tarragona	25	0,05	8	0,14	2	0,36

Relacionats amb l'exhibició de cinema

Província	Pantalles de cinema en actiu		Sessions de les sales de cinema en actiu	
	Total	Per cada 100.000 hab.	Total	Per cada 1.000 hab.
Catalunya	792	10,48	826.037	109,36
Barcelona	525	9,47	593.880	107,18
Girona	91	1,64	94.605	17,07
Lleida	57	1,03	42.917	7,75
Tarragona	119	2,15	94.635	17,08

Relacionats amb les arts escèniques

Província	Teatre	
	Total	Per cada milió d'hab.
Catalunya	150	19,86
Barcelona	111	20,03
Girona	16	21,01
Lleida	10	22,68
Tarragona	13	16,05

Una cultura policèntrica i articulada

Estat de la Cultura i de les Arts 02_2014

Capítol 5

› Una política *in progress*

› Una política *in progress*

›› Una gestió policèntrica

La situació actual requereix un replantejament en profunditat de les polítiques d'ajut i de les estructures de governança. En una època marcada pels recursos escassos, l'eficiència és doblement valorada i exigeix agilitat de gestió, rapidesa i claredat en la presa de decisions, capacitat i lideratge per impulsar les transformacions necessàries i la cerca de noves vies de col·laboració i finançament.

En general, hi ha hagut un continuïsm que, en un moment de precarietat econòmica, ha posat encara més de manifest les mancances d'un sistema més pensat per al segle xx que en un segle XXI en què l'impacte de les noves tecnologies, la creativitat i la innovació i la *intel·ligència* per enfrontar-se a un escenari de globalitat són valors indispensables.

El nombre de sol·licituds gestionades per l'OSIC en matèria de creació ha minvat significativament. De les 854 l'any 2012 es va passar a les 618 de l'any 2014.¹ Segurament, la principal causa d'aquesta disminució han estat les incerteses pressupostàries i els traspassos de projectes, però la complexitat i la voluminosa informació que inclouen les bases de les convocatòries, les duplicitats administratives i els successius canvis que s'hi generen no ajuden a simplificar l'accés a una informació que obliga els col·lectius culturals a incrementar l'esforç burocràtic, administratiu i de gestió.

Els canvis duts a terme, com ara la creació de l'Oficina de Suport a la Iniciativa Cultural (OSIC), plantejada com la finestreta única del Departament de Cultura per a les subvencions, o la redistribució de competències entre l'ICEC i la Direcció General de Creació i Empreses Culturals, entre d'altres, **responen potser més a equilibris de gestió interna que al dibuix d'un nou escenari d'actuació i col·laboració.** El pes proporcional de les estructures de gestió s'ha mantingut i els procediments no s'han adaptat a la nova situació. Això ha portat de vegades a una confusió i atomització dels recursos.

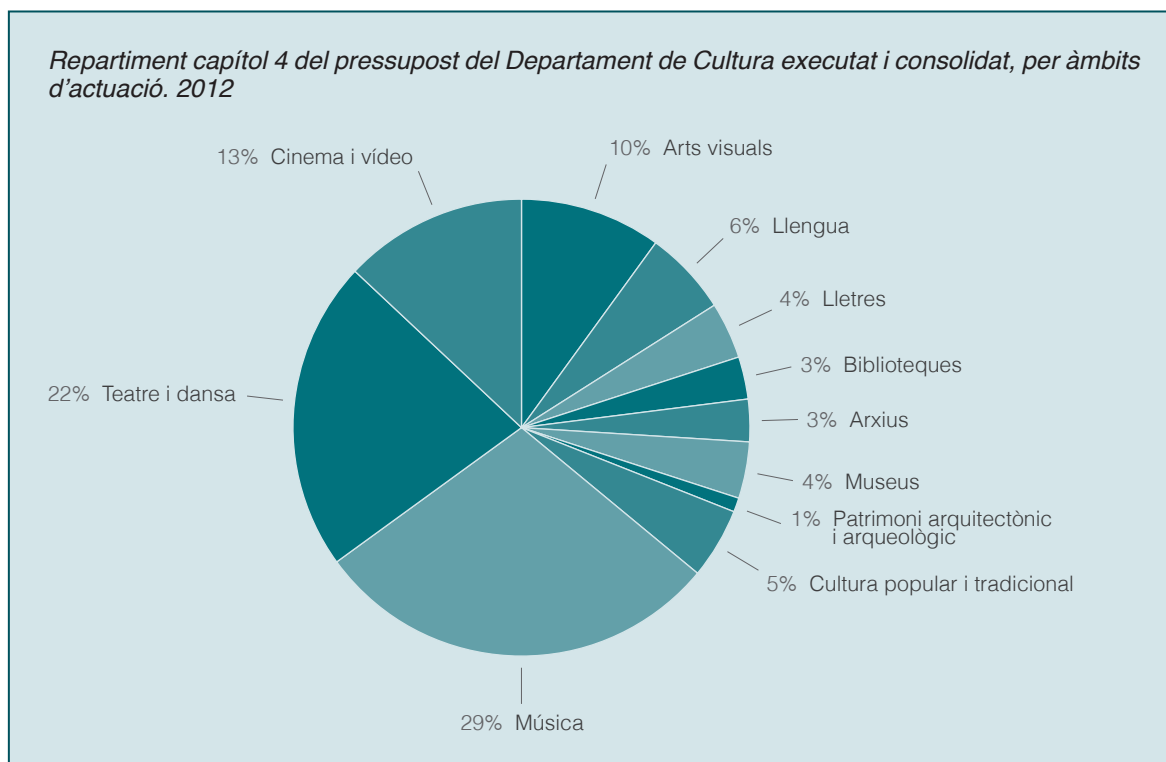
Alhora **és de màxima importància promoure polítiques d'internacionalització.** En aquest moment són molt necessàries per exportar la creació i la producció cultural catalanes i per participar en xarxes col·laboratives que afavoreixin dinàmiques d'intercanvi i també de programació. En aquest sentit, la concentració d'esforços i recursos de l'IRL i de l'ICEC destinats a aquest objectiu és fonamental.

En el moment actual, **un dels principals problemes que viu el sector, i que hauria de requerir la màxima atenció de l'administració, és el retard en el pagament de les subvencions.** El juliol de 2014 restava pendent de pagar el 50% de les subvencions concedides l'any 2013, una situació que s'agreuja pel consegüent retard en el pagament de les que s'han concedit l'any 2014. La solució proposada d'efectuar avançaments mitjançant préstecs d'entitats bancàries va arribar tard, quan el sector ja estava massa afeblit pressupostàriament i no ha estat prou eficaç. Caldrà estar atents a la capacitat de resistència del sistema cultural per no posar en perill projectes que si entren en una dinàmica de destrucció poden ser irrecuperables.

¹ Dades provisionals facilitades per l'OSIC a data del 24 de juliol de 2014.

» Model públic de finançament

Per aproximar-nos més a l'esforç que el sector públic destina als agents culturals del país, és necessari consultar el pressupost consolidat del Departament de Cultura amb les entitats participades, ja que una part del capítol 4 es destina a l'estructura d'aquestes entitats.² D'aquesta anàlisi per a l'any 2012 se'n desprèn que en forma d'ajudes finalistes (subvencions sense retorn) al sector només li arriben 89 milions, és a dir, tres quartes parts del valor d'aquest capítol pressupostari. La resta són recursos per al manteniment de les estructures que configuren les entitats participades. Com es pot veure en el gràfic adjunt, els àmbits que obtenen una major part d'aquestes ajudes són la música, les arts escèniques, el cinema i el vídeo i les arts visuals, que conjuntament perceben el 74% dels ajuts pel capítol 4.

Amb la intenció de mitigar la manca de recursos pressupostaris, el Departament de Cultura, amb la col·laboració amb l'Institut Català de Finances, ha donat, darrerament, un nou impuls a les **propostes de subvenció de caràcter reintegrable, els préstecs a baix interès i els fons de capital de risc**, amb l'objectiu que el sistema de finançament vagi substituint progressivament la tradicional subvenció, si mes no en l'àmbit de les indústries culturals. Aquest canvi, però, serà lent, sobretot per la feblesa de les organitzacions culturals, encara poc avesades al funcionament empresarial i, fins avui, força dependents del finançament públic.

Sembla evident que, tret d'alguns agents molt concrets pertanyents a l'anomenada indústria cultural, el sector cultural no ha consolidat encara una estructura prou solvent per poder funcionar amb eines de finançament similars a les d'altres sectors industrials. Un exemple d'aquesta feblesa el trobem en el fet que no es va esgotar la línia de préstecs per a inversions i entitats culturals que l'any 2011 va posar a disposició dels agents culturals 12.000.000 milions d'euros, ja que dels 26 projectes concedits només se'n van formalitzar 18, per un volum econòmic global que ben just arribava a la meitat de la dotació. Segons s'indica en la memòria de l'ICEC 2011, que la resta no es formalitzessin respon al fet que els beneficiaris no van presentar la documentació exigida, principalment la garantia requerida.

² La consolidació realitzada pel Gabinet Tècnic del Departament de Cultura té en compte les institucions participades de forma majoritària; en concret, CoNCA, Institució de les Lletres Catalanes, ICEC, Teatre Nacional de Catalunya, Museu Nacional d'Art de Catalunya, Consorci del Teatre Fortuny de Reus, OSIC, Consorci per a la Normalització Lingüística, Consorci TERMCAT, Biblioteca de Catalunya, Entitat Autònoma Museus d'Arqueologia, Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya i Fundació privada Fira Mediterrània de Manresa.

Evolució dels imports concedits com a aportació reintegrable. 2010-2013 (en euros)

L'any 2010, les aportacions reintegrables de l'ICEC suposaven només el 4% de les subvencions i ajuts d'aquest organisme (capítol 4, 7 i 8 del pressupost), mentre que l'any 2013 aquesta partida representava el 15%. En conjunt, les partides pressupostàries a fons perdut han experimentat una caiguda de 35 milions d'euros (el 54% menys de recursos), mentre que les aportacions reintegrables han incrementat en 2,6 milions d'euros.

Pel que fa a l'acord signat el 2013 entre el Departament de Cultura i Triodos Bank per avançar l'import de les ajudes i subvencions concedides pel Departament el 2013 a entitats culturals, segons dades de l'OSIC del mes de maig, el nombre de sol·licituds de certificat previ per a Triodos Bank era de 33 i en total 15 havien accedit al crèdit.

La consolidació d'aquest canvi de tendència en la política d'ajuts ha d'anar acompanyada d'un seguiment i suport en el disseny de la sostenibilitat i la viabilitat dels projectes i d'un nou marc de desplegament de polítiques orientades a l'increment dels públics, de les produccions col·laboratives entre diversos agents, a la consolidació de circuits de difusió i a l'aposta per entrar en el mercat digital i afavorir més internacionalització dels projectes.

» L'impacte pressupostari

La reducció generalitzada dels pressupostos públics destinats a la cultura representa un empobriment de l'activitat cultural del país amb totes les conseqüències que això suposa sobre el desenvolupament social o la fortalesa i qualitat del sistema educatiu. **La cultura d'avui és l'educació de demà, el futur comença a construir-se des de l'escola** i la reducció dels pressupostos per a la cultura també té una incidència directa en l'afebliment del marc econòmic del país i en les dades d'ocupació. Segons el compte satèl·lit de la cultura de Catalunya de l'any 2005, la despesa en cultura té un efecte multiplicador del 43,1% per a la producció cultural. Això vol dir que cada euro de despesa en cultura al nostre país genera un efecte econòmic total d'1,43 euros.

Aplicant aquest valor a la reducció experimentada en el capítol 4, de transferències corrents o, com es coneix més popularment, "subvencions per a activitat" del Departament de Cultura entre els anys 2011 i 2012, resulta que els 48 milions de subvencions destinats a activitats que el sector cultural ha perdut en aquest període haurien tingut un efecte en l'economia de 68 milions més en un any.

Càlcul de l'impacte de la reducció de les subvencions del Departament de Cultura. 2011-2012 (en euros)

Efecte multiplicador → 1,43

	Capítol 4 executat	Efecte total	Impacte activitat cultural
2011	171.751.645	245.604.853	73.853.207
2012	123.216.163	176.199.114	52.982.950
Diferència	48.535.482	69.405.739	20.870.257

» Els nous mecenes

El patrocini i el mecenatge suposen un 7,5% dels recursos disponibles per als agents culturals catalans. Són les activitats amb una projecció pública important les que més recursos aconsegueixen d'aquesta naturalesa i en el cas dels festivals de cinema arriben a suposar gairebé el 30% del pressupost d'ingressos. També la música en viu atreu un important percentatge de recursos privats, fins al 12% dels seus ingressos. A més, la música en viu, conjuntament amb les arts escèniques, destaquen per ser els sectors que més recursos propis generen, un 57% en el primer cas i un 48% en el segon. Altres sectors continuen depenent de forma important dels ajuts públics. És el cas dels museus, amb un 72% dels seus ingressos provinent de les aportacions dels organismes públics, mentre que els ingressos privats a través de donacions es redueixen fins al 6,5%.

El CoNCA ha desenvolupat un estudi exhaustiu amb l'objectiu d'identificar els reptes i les oportunitats del mecenatge i les millores que cal introduir per multiplicar les possibilitats de finançament privat a la cultura.

En aquest sentit també, **la recentment creada Fundació Catalunya Cultura**, de la qual el CoNCA forma part i en la qual està representat tant a la Comissió Executiva com al Patronat, **ha de ser un instrument que ajudi a crear aquest marc de col·laboració favorable i que es converteixi en una plataforma de contacte entre el món empresarial i els projectes culturals, com a garant de la qualitat dels projectes i del rigor i les possibilitats del seu desenvolupament**. La Fundació ha d'ajudar també a prestigiar i estimular el mecenatge cultural i a posicionar el sector cultural com un sector emergent, i ajudar així el finançament dels projectes vinculats a la innovació i la creativitat, amb unes possibilitats de difusió i expansió en l'àmbit internacional global, amb una aposta especial pels projectes que converteixen la cultura en un instrument de cohesió i educació.

Finalment, **l'impuls de la llei de mecenatge** requereix crear una base social de suport al canvi de la llei, i també de pressió per incorporar-hi totes les fórmules diverses de col·laboració públic-privada que, en l'àmbit cultural, **segueix sent una assignatura pendent que cal abordar amb urgència** si volem ser competitius amb la resta de països del nostre entorn i no penalitzar la cultura del nostre país en tots els fronts.

» Avaluació i transparència

El mètode de l'avaluació estratègica dissenyat pel CoNCA defineix una eina per verificar la naturalesa dels processos i els resultats d'impacte en la societat dels equipaments culturals, a fi d'establir-hi vincles directes entre inversió dels recursos assignats, resultats i retorn social. En aquest sentit, **l'objectiu bàsic de l'avaluació estratègica se centra a assenyalar possibilitats de millora en qualsevol ens del sector cultural, a fi que la relació entre aquests factors sigui òptima**.

Les accions de l'avaluació estratègica es concentren en tres apartats bàsics. El primer analitza l'acompliment dels objectius culturals i estratègics que la mateixa missió i l'interès públic determinin; en segon lloc, l'evolució es fixa en la gestió de les activitats i l'aprofitament econòmic que es deriva del finançament públic i, finalment, mesura l'impacte social i cultural de les accions i estratègies dutes a termes.

Proposar una avaluació estratègica per als equipaments culturals implica fer el seguiment i valorar l'aplicació pràctica de les polítiques culturals que, definides per les administracions públiques, es desenvolupen a través d'institucions a les quals es fa un encàrrec concret. Altrament, es configura com l'instrument que, en referència a les organitzacions objecte d'anàlisi, verifica la correcció de la proposta d'activitats, la seva execució respecte als objectius proposats i el sistema d'avaluació que s'hagi establert per fer-ne el seguiment, amb la finalitat de vehicular les decisions precises per assolir una quota més alta de rellevància en els objectius, eficàcia en la seva consecució i eficiència en l'ús apropiat dels recursos disponibles. Per tant, **l'informe d'avaluació es proposa reflectir la imatge concreta i puntual de l'ens com a realitzador del projecte i incidir sobre els aspectes de millora aportant-hi solucions.**

Durant l'any 2013 s'ha fet l'avaluació estratègica de tres equipaments nacionals —MNAC, Mercat de les Flors i l'Auditori de Barcelona—, una labor que s'ha emmarcat, a més, en el procés de construcció del sistema d'avaluació. Aquest fet ha condicionat clarament els resultats de les avaluacions realitzades, ja que entre els objectius hi figurava l'obtenció d'un model estàndard per aplicar a la resta d'equipaments.

Les principals conclusions tretes d'aquestes tres avaluacions han estat:

- **En l'àmbit organitzatiu:** la necessitat de reflexionar sobre el model de governança per dotar aquests equipaments d'una gestió més dinàmica i menys polititzada, alhora que la necessària professionalització de la direcció ha de dotar de més autonomia d'execució en aspectes tècnics i comportarà la necessitat de dotar-se de comitès consultius integrats per experts sectorials que ajudin a millorar, enriquir i dotar de pluralitat les actuacions de la institució. Es reclama la necessitat d'establir contractes programa entre les institucions implicades en la governança i l'equipament per generar un camp d'actuació pactat en què s'estableixin objectius i reptes a assumir i que incorporin un sistema d'avaluació.
- **En l'àmbit econòmic:** es ressalta la situació límit que les retallades públiques han generat en aquests equipaments, en alguns més que en altres. Lligat a aquest fet, s'assenyala la necessitat de fer canvis en la governança que reflecteixin el pes econòmic de cada institució. També s'indica la necessitat d'incrementar els recursos no vinculats als pressupostos públics amb l'objectiu d'aconseguir més autonomia econòmica. Aquest increment de recursos implica necessàriament augmentar la quota d'autofinançament i establir polítiques de patrocini i mecenatge més actives. La implantació d'eines de control de gestió econòmica ha d'ajudar a optimitzar els recursos disponibles.
- **Respecte a l'oferta i el contingut:** en els tres casos es reclama l'elaboració d'un pla de màrqueting que posicioni les activitats que es promouen davant dels seus possibles públics. Una altra recomanació reiterada en les tres avaluacions ha estat la necessitat que aquests equipaments amb caràcter nacional liderin una xarxa d'institucions del seu sector amb l'objectiu de fer arribar al territori la seva activitat. També s'hi ha constatat la urgència d'articular projectes transnacionals. Finalment, és necessari que es treballi per establir estratègies integrals en l'àmbit digital que possibilitin noves formes d'interacció amb els continguts culturals que s'ofereixen.

» Estatut cultural

Segons una enquesta realitzada pel CoNCA, al llarg del tercer trimestre de l'any 2013, que va ser completada per 1.164 artistes, creadors i professionals del món de la cultura i de les arts, només un 39% dels creadors, artistes i treballadors d'oficis connexos declaren viure exclusivament de la seva activitat cultural, mentre que la resta han de compaginar-la amb altres activitats laborals, majoritàriament en l'ensenyament. A més, només la meitat dels treballadors culturals amb dedicació exclusiva tenen uns ingressos bruts anuals superiors als 12.000 euros i només el 13% en percepen més de 25.000 bruts anuals.

Aquests resultats de l'enquesta, tot i no tenir un valor demoscòpic plenament científic,³ mostren unes tendències sobre la situació del sector que és força preocupant:⁴

- Un 59% dels professionals contractats laboralment tenen un contracte permanent; la resta pateixen la intermitència característica d'aquestes professions fins al punt que un 21% dels professionals contractats laboralment poden acumular cinc o més altes i baixes a la Seguretat Social durant l'any.
- El 39% dels contractes entre treballadors del sector cultural i els promotors d'activitat són de caràcter mercantil i d'aquests la meitat tenen prou volum de treball per mantenir-se d'alta en el règim d'autònoms de manera permanent. La resta es donen d'alta de manera intermitent durant l'any cada cop que tenen un encàrrec o quan han de facturar un treball.
- Un 31% reconeixen confiar en un pacte verbal en el moment de rebre un encàrrec i dues terceres parts dels que signen contracte manifesten que per regla general s'utilitza el contracte proposat per la part contractant.
- Més de la meitat dels contractes per activitats que generen drets d'autor no diferencien entre l'import en concepte d'honoraris percebuts per l'encàrrec i l'import vinculat als drets d'autor. En aquest segon cas, només s'especifica quins són els diferents drets objecte d'explotació en la meitat dels casos (un 23% ho fa sempre i un 26% ho fa de manera habitual), i en un 13% dels casos s'inclou la cessió "forçosa" de tots els drets d'autor.
- Altres temes sobre drets d'autors que es tenen en compte a l'hora de signar un contracte són la inclusió de l'àmbit territorial de la cessió —un 32% indiquen que no tenen en compte aquest aspecte— i la durada de la cessió dels drets, que no inclou en un 40% dels contractes.
- El 61% dels creadors informen que estan associats a una entitat gestora de drets d'autor i només un 20% manifesten utilitzar en alguna ocasió el sistema Creative Commons per protegir la seva obra, mentre que un 58% admeten no conèixer-ne prou el funcionament per utilitzar-lo.

Amb el document *36 propostes per a la millora de la condició professional en el món de la cultura*, el **CoNCA es proposa incidir en la millora professional dels artistes i creadors del nostre país i entén que hauria de ser el marc de referència inicial que defineixi l'àmbit de treball dels artistes i creadors del nostre país.**

Les propostes plantejades en el document esmentat requereixen la modificació de diferents normes de rang estatal. En concret, en l'àmbit fiscal, hi ha dues propostes que afectarien regulacions establertes en la Llei de l'impost de la renda de les persones físiques i una de modificació del reglament del mateix impost. Igualment es proposen dues modificacions de la Llei de l'impost sobre el valor afegit i una altra del reglament que el regula. També hi ha canvis que afecten la Llei de règim fiscal de les entitats jurídiques sense finalitat de lucre i la Llei de l'impost de successions i donacions. En l'àmbit laboral, es reclamen canvis en el real decret que regula la relació laboral especial dels artistes en espectacles públics i en el real decret que aprova el quadre de malalties professionals del sistema de la Seguretat Social. Finalment, també es proposen diferents canvis en la Llei de la propietat intel·lectual.

També hi apareixen altres recomanacions i propostes. En concret, onze, que recorden l'existència d'una normativa que és poc utilitzada pels agents culturals. En aquests casos, la simple aplicació de la llei suposaria una millora significativa de la condició professional dels treballadors del món cultural.

A més, si bé els canvis legislatius proposats són de competència estatal, hi ha altres propostes d'ordre administratiu que depenen exclusivament de canvis organitzatius de l'administració autonòmica. Finalment, un bon nombre de propostes van en la direcció de l'aplicació de codis de bones pràctiques o de l'impuls d'acords sectorials que no requereixen la intervenció de les administracions públiques perquè s'apliquin.

3 La població objecte d'estudi eren els professionals de la cultura i les arts de Catalunya tant si estan en actiu o com si no i independentment de si estan ocupats o a l'atur. En no existir un univers clarament identificable, s'ha optat per contactar amb les associacions representatives dels interessos dels artistes, creadors i treballadors de la cultura i demanar la seva col·laboració. Un total de 17 associacions han col·laborat demanant als seus associats que responguessin al qüestionari. En conjunt, les 17 associacions tenen un total de 9.900 socis. En total, es van rebre 1.248 qüestionaris, dels quals es van considerar vàlids 1.084, la qual cosa suposa un nivell de resposta del 12% de la població d'interès.

4 Es poden consultar els resultats complets a la pàgina web del CoNCA.

Àmbit tributari

- Establir un IVA cultural de forma generalitzada de tipus superreduït (4%). Invertir l'obligació d'ingressar l'IVA perquè ho faci el receptor de les factures. Actualitzar la definició d'obra d'art.
- Eliminar l'obligació de presentar el pagament fraccionat de renda i substituir les declaracions trimestrals de l'IVA per una única declaració al final de cada exercici. Invertir el subjecte passiu. Assumpció per part dels professionals del sector de conèixer les "eines del comerciant".
- Establir un nou sistema de retencions aplicable a l'IRPF.
- Aplicar el criteri de caixa i realitzar pressupostos per evitar tributar abans de cobrar una factura.
- Fer possible fraccionar la declaració d'ingressos generats en diversos exercicis.
- Fer possible deduir totes les despeses de producció en el moment d'incórrer-hi. Fer possible deduir les inversions en determinats instruments o béns necessaris per a l'exercici de l'activitat artística (instruments musicals, aparells de circ, béns dels tècnics de l'espectacle...).
- Redefinir els professionals del sector (artistes, creadors i professions connexes) als epígrafs de l'IAE.
- Modificar la legislació sobre el mecenatge per afavorir la inversió privada en béns culturals.

Àmbit laboral

- Disminuir el tipus fix de retenció per IRPF en les relacions laborals especials d'artistes del 15% al 7%. Suprimir el tipus fix del 2% de retenció per als contractes laborals de durada determinada.
- Dotar el sector d'un sistema de representació com a treballadors, mitjançant la constitució de delegats sindicals o unitaris a través de la negociació col·lectiva.
- Elaborar un cens de professionals adscrits als sectors culturals.
- Crear un sistema específic de protecció per al sector respecte a les intermitències en les afiliacions (vida laboral curta) i l'escassetat dels seus ingressos.
- Fer especial atenció als col·lectius específics dels professionals del circ i de la dansa per la curta durada de la seva activitat professional i l'alt risc de lesions.
- Adaptar el sistema RETA per als artistes, creadors i professionals d'oficis vinculats al món de la cultura en situació d'alta dins del règim especial de treballadors autònoms, atenent les peculiaritats del sector.
- Fer compatible la situació de jubilació amb la situació d'activitat artística.
- Evitar l'ús abusiu de la contractació mercantil en casos en què la contractació de l'artista o creador és clarament per compte aliè.
- Incorporar el personal tècnic i auxiliar a la normativa que regula el treball en espectacles públics.
- Desenvolupar la disposició addicional quinzena de la Llei 40/2007, de 4 de desembre, de mesures en matèria de Seguretat Social.
- Utilitzar el sistema RED per a les relacions laborals especials d'artistes.

Àmbit contractual

- Establir sistemes eficaços per controlar l'equilibri de les prestacions en els contractes. Implicar-hi l'administració.
- Formalitzar per escrit els contractes que regulin les relacions professionals dels autors i creadors.
- Establir protocols per a l'entorn digital.
- Dotar de més contingut el Registre de la Propietat Intel·lectual.
- Aplicar de manera generalitzada la Llei de Propietat Intel·lectual.
- Fer modificacions legislatives de la Llei de Propietat Intel·lectual.
- Implicar les entitats de gestió perquè es protegeixen més els drets d'autor d'artistes i de creadors.

Àmbit formatiu

- Establir un acord per a l'educació artística.
- Promoure la contractació d'artistes i creadors com a professorat especialista.
- Assegurar i introduir la figura del docent especialista en les arts a l'ensenyament obligatori.
- Reconèixer el grau als titulats en ensenyaments artístics superiors.
- Permetre l'accés dels titulats i graduats en ensenyaments artístics superiors a la docència.
- Millorar els continguts educatius relacionats amb la professió i augmentar la vinculació amb la realitat professional.
- Desenvolupar una oferta de formació contínua per als professionals de la cultura.
- Promoure nous batxillerats artístics i reforçar la pràctica dels existents.
- Fomentar nous cicles formatius en formació professional en l'àmbit artístic.
- Impulsar nous estudis superiors de circ, regidoria, tècnics d'arts escèniques i il·lustració i guió audiovisual.

Una cultura policèntrica i articulada

Estat de la Cultura i de les Arts 02_2014

Capítol 6

› Conceptes i paradigmes

› Conceptes i paradigmes

La nova dinàmica digital es detecta en diversos eixos vertebrals de la cultura. Així, s'observa que emergeixen noves formes d'activitat centrades en el món del lleure i del consum; apareixen nous processos productius, noves formes d'aprenentatge, nous productes i noves formes de circulació de béns, capitals i serveis; es desplacen les institucions tradicionals; es descobreixen nous marcs de coneixement que estan modificant amb rapidesa la nostra visió del món i s'obren noves oportunitats d'expressió artística i cultural.

Un aspecte bàsic de **la cultura digital** és que **permet democratitzar l'accés als continguts**, a hores d'ara una realitat més que demostrada. Una altra qüestió important a tenir en compte és que també permet la visualització dels productes digitals provinents de diverses naturaleses i expressions, incloses les més minoritàries. Aquest fet, associat al reduït cost econòmic —en concepte de producció, per exemple— que pot suposar la gestió i circulació de la informació a través de la xarxa, obre una infinitat de possibilitats per a creadors, gestors i consumidors.

La Unió Europea promou, amb l'Agenda Digital i la Unió per la Innovació, uns plans que formen part del programa estratègic Europa 2020 per a la recuperació econòmica, l'impuls de les ICC en la línia d'estimular la investigació i l'experimentació, la interacció i la col·laboració entre les arts, les empreses, les entitats acadèmiques, les institucions governamentals i el públic per assolir els nous reptes pel que fa a la creativitat, la diversitat, la promoció cultural i el seu intercanvi. En aquest context, la singularitat de la cultura catalana, creativa i emprenedora ha d'encaixar-hi les seves pròpies estratègies.

Un altre factor que requereix tota l'atenció en aquest àmbit és la preservació dels drets de propietat intel·lectual, una tasca difícil de controlar en un sistema de comunicació tan obert com el que ofereix la xarxa. En aquest sentit, **la diversificació de recursos desenvolupats en els últims anys per oferir productes** —portals d'accés a fonts patrimonials, de distribució musical o audiovisual, per exemple— **que preservin els drets d'autor, ha estat contínua**. Per la seva banda, han sorgit els primers avisos que alerten del poder adquirit per les grans plataformes —com ara Google— com a gestors d'una quantitat ingent d'informació i de coneixement no prou compartit amb els seus propietaris.

Les fronteres han deixat d'existir i la multidisciplinarietat conté sovint com a ingredient necessari i imprescindible el component virtual en qualsevol dels seus formats i naturaleses. Així, cal prendre en consideració que l'impuls de les polítiques de digitalització en l'àmbit cultural ha de transcendir les tradicionals indústries culturals (audiovisual, musical o editorial) per afavorir la immersió de sectors creatius, menys experimentats en aquest context.

A l'hora d'abordar una anàlisi de com la digitalització de continguts afecta el sector cultural, cal tenir en compte, doncs, que la transversalitat de la revolució digital incideix sobre el conjunt de les activitats socials, econòmiques i culturals, la qual cosa obliga a forjar una visió del procés tan àmplia com sigui possible, més enllà dels fets o característiques que específicament es donen en l'àmbit de la cultura. A més, la incertesa i la imprevisibilitat que es deriven del ràpid avenç de les tecnologies de la informació i la comunicació fan que moltes prediccions quedin ràpidament obsoletes i que la major part dels productes i serveis digitals acabin renovant-se ràpidament amb cicles de vida molt curts. Finalment, l'existència de múltiples mirades i interpretacions sobre el procés de digitalització, algunes de les quals contradictòries entre si, dificulten la configuració d'un diagnòstic sobre la qüestió que sigui àmpliament compartit. No obstant això, en l'actualitat hi ha evidències sobre certs aspectes clau que caracteritzen la revolució digital que, tot i no poder-se constatar clarament en l'àmbit local per manca d'informació, es posen de manifest amb certa contundència a escala global.

Del treball fet pel CoNCA, se n'extreu que les noves tendències del món digital que afecten el sector cultural són:

- El telèfon mòbil ens fa exigir instantaneïtat en tot, al marge del contínuum. Del **xoc del futur** hem passat al **xoc del present**.
- Cultura és crear significats, **donar sentit**. En paral·lel, un **sistema educatiu** significa cohesió i esperit crític, transmissió i creativitat, *civitas* i competitivitat, nova complexitat i tolerància. Educació i cultura coincideixen en el fet de ser part fonamental del bé comú. Són nuclis de la raó i la vida simbòlica. A la vegada, són capital humà.
- En **la societat del coneixement**, la qüestió és aplicar coneixement al coneixement, atès que el nostre recurs econòmic bàsic és i serà el coneixement. La millor gestió consisteix, per tant, a obtenir del coneixement més productivitat. És aquest caràcter intangible de la riquesa que transforma els sistemes de producció i recompensa el que elimina obstacles per a la creativitat humana. Ens trobem davant d'una cultura policèntrica, inevitablement i fecundament policèntrica.
- Tenim al davant l'horitzó d'un **nou poder de les idees** i una gran oportunitat per a la cultura. Més enllà del xip, emergeix l'era d'una universalització de la comunicació humana, de forma instantània, lliure i sense límits.
- Si ens preguntem com serà la transmissió de la cultura, passada una dècada del segle XXI, no disposem encara de respostes definitives. D'una banda, la cultura es transmet, es genera i s'incentiva pels sistemes educatius i, d'altra banda, els mateixos sistemes educatius van canviant els sistemes de transmissió cultural.
- El poder de les idees per canviar el món s'està accelerant d'una manera sense precedents. Alguns futuròlegs ens diuen que al segle XXI podríem aconseguir més de mil vegades la innovació experimentada al segle passat.
- Tot i així, cultura implica **continuitat**, contínuum, perquè s'hi produeix una gran conversació amb el passat i els contemporanis. Una continuïtat que es vehicula ensenyant i aprenent, en una cultura articulada també amb l'educació.
- Noves formes d'accés a la cultura vol dir nous públics. La divisòria entre alta cultura i cultura popular s'esvaeix.
- Les noves tecnologies fomenten la interconnexió entre la cultura científica i humanística. S'obre pas la "**tercera cultura**". Ha començat l'exploració de la sinergia.
- Ja ens trobem en els dominis del **web 2.0**, una plataforma de plataformes en què som participants i no tan sols usuaris. Podem consultar la gran enciclopèdia hipertextual, una enciclopèdia infinita que és reescrita al segon i arriba a la nostra pantalla amb un clic.
- Quan passem del **món analògic al món digital**, remasteritzem en digital tota versió analògica. Aquesta innovació no és additiva, sinó multiplicativa.
- El nou poder de les idees actua en dues direccions: cap al paisatge del futur, entrant en una dimensió desconeguda, i cap al passat, a la recerca de la memòria que dóna consistència a les coses. Al cap i a la fi i en última instància, **sense memòria no hi ha idees**. Aquest és un principi vital per a l'educació i cultura.
- Tenim un **ecosistema cognitiu** en el qual no hi ha regles establertes, que està a mercè dels algoritmes que propulsen la recerca i la navegació en el ciberespai.
- En conseqüència, podria prendre forma en el món de l'educació i cultura la idea d'un **humanisme digital**.

Cada cultura té les seves pròpies **estratègies simbòliques**, uns processos de sedimentació i també de fragmentació o fossilització. Però encara no sabem preveure com seran els circuits del coneixement que fomentaran la cultura i també l'educació.

L'era de la informàtica i de les telecomunicacions constitueix una nova revolució tecnològica, que es caracteritza per l'ús intensiu de la informació, la integració descentralitzada i l'aparició d'estructures de xarxa, la globalització i la cooperació, entre d'altres.

La cultura ha d'afrontar el repte que suposa la transició vers una nova era que té Internet com una de les seves expressions fonamentals. Davant d'aquest repte, el CoNCA ha impulsat una diagnosi de la situació per veure quins són els camins que cal emprendre, en què s'ha dibuixat una agenda de treball per treure el màxim partit d'aquesta nova realitat digital. Necessàriament, aquest treball s'ha de fer des d'una visió renovada del món en què vivim, on els canvis que estan succeint són irreversibles i estructurals, afecten de manera transversal tota l'activitat de l'ésser humà i obliguen a deixar de pensar només en clau de sector cultural.

Així, doncs, ens trobem davant d'un **procés de profunda reestructuració de l'economia, la societat i la cultura**, en què la revolució tecnològica centrada en les tecnologies de la informació ha desencadenat una reestructuració de l'economia, la societat i la cultura.

» Per una agenda policèntrica

L'agenda s'ha elaborat a partir de les reflexions sorgides en un procés de treball obert i policèntric, integrant les múltiples mirades d'experts, i s'ha concebut perquè sigui desenvolupada de manera progressiva en el temps, tot i que som conscients que les noves tecnologies impliquen un canvi d'època imparable.

En línies generals, l'agenda proposada en el marc de Catalunya es resumeix en els eixos o línies d'actuació següents:

Continguts digitals

1. Elaborar un pla de cultura digital per a les empreses creatives catalanes.
2. Promoure la creació de serveis intensius en creativitat per a les empreses.
3. Afavorir l'oferta de continguts digitals per als serveis públics culturals.
4. Innovar i experimentar en nous formats d'expressió cultural i artística.
5. Col·laborar entre els clústers de continguts digitals i de programari.
6. Infraestructures tecnològiques avançades.

Ciutadania i comunitats culturals

7. Crear comunitats d'usuaris al voltant dels serveis culturals públics o privats.
8. Vertebrar grups d'usuaris que utilitzin principalment la llengua catalana.
9. Coneixement i promoció de públics i audiències culturals.
10. Targeta ciutadana única que inclogui l'accés als serveis culturals.
11. Impulsar els continguts culturals col·laboratius d'iniciativa cívica.
12. Desenvolupar noves competències digitals:
 - Capacitar la ciutadania per a la creació cultural.
 - Capacitar en l'àmbit educatiu.
 - Aprenentatge de les tecnologies digitals en els ensenyaments artístics.
13. Polítiques actives d'ocupació en cultura.

Administració i drets de propietat intel·lectual

14. Dades obertes en cultura.
15. Administració cultural electrònica.
16. Drets de propietat intel·lectual i assumpció pel conjunt de la societat:
 - Grup d'experts en drets de propietat intel·lectual.
 - Sensibilització ciutadana envers els drets dels creadors.
17. Seguretat jurídica en l'àmbit dels drets de propietat intel·lectual.

Iniciatives d'empresa

18. Presència de continguts culturals fets a Catalunya i de la llengua catalana a les plataformes d'intermediació digital (globals i locals).
19. Impulsar iniciatives empresarials d'intermediació cultural a Internet, nascudes o que puguin néixer a Catalunya:
 - Donar a conèixer a l'exterior la creació i les empreses catalanes en el sector dels continguts digitals interactius.
 - Afavorir la creació de noves empreses digitals.
20. Acompanyament a les empreses culturals en la seva reorientació:
 - Assessorament a les empreses tant digitals com purament culturals en temes digitals.
 - Contribuir a crear nous nínxols de mercat per a empreses de videojocs com a proveïdores de serveis per a altres. Afavorir que les empreses de videojocs contractin empreses auxiliars catalanes.
21. Evitar la fuga de talent i atreure empreses estrangeres a Catalunya.
22. Col·laboració entre empresa i universitat:
 - Incrementar la vinculació entre estudiants i empreses catalanes.
 - Mantenir el talent estranger que es forma a les escoles de negoci de Catalunya.
23. Millores en la gestió en l'àmbit empresarial cultural:
 - Venda electrònica i activitats culturals.
 - Sistemes d'informació i gestió econòmica en cultura.

A més, s'ha d'aprofitar el lideratge de què disposa Catalunya en alguns projectes en l'àmbit europeu, com és el cas del Mobile World Capital, del projecte City Protocol Society i de la Capitalitat d'Innovació d'Europa.

Una cultura policèntrica i articulada

Estat de la Cultura i de les Arts 02_2014

Capítol 7

› Una cultura de la pluralitat

» Una cultura de la pluralitat

El CoNCA té entre els seus objectius principals el d'avaluar la realitat cultural de Catalunya i emetre recomanacions per millorar-la. Així, els successius informes de l'organisme han permès dur a terme anàlisis d'aquesta realitat, però també han posat de manifest la necessitat d'una millora en els instruments disponibles que permetrien afinar encara més aquesta anàlisi i objectivar-ne els continguts. Amb aquesta voluntat, **proposem el desenvolupament de dos instruments: un mapa d'indicadors, que ens permeti prendre el pols de l'evolució cultural del país i comparar-lo amb altres països o regions europees semblants, i un observatori que centri de manera sistemàtica aquesta informació, i n'asseguri el manteniment i l'explotació.**

» Mapa d'Indicadors Culturals

Enguany, el CoNCA ha posat en marxa el Mapa d'Indicadors Culturals de Catalunya amb la voluntat de cercar un sistema d'avaluació de la informació cultural que pugui ser estable en el temps. **L'objectiu és definir un model que tingui capacitat explicativa sobre l'evolució de la cultura al país.** El mapa proposa estructurar una bateria d'indicadors que ens permetin fer una aproximació a les diferents realitats que vertebraven la cultura catalana. En una primera fase, s'han plantejat vuit àmbits d'anàlisi prioritària:

Aportació de la cultura a la cohesió social

Aquesta funció, que sempre ha estat bàsica en una societat diversa com la catalana, es fa encara més necessària en contextos de dificultat econòmica i d'acceleració dels canvis en una realitat cada cop més complexa. Amb aquesta òptica, hi ha diferents dades que poden exemplificar el grau de permeabilitat dels equipaments i les facilitats d'accés als projectes culturals per part de la població. Entre d'altres:

- Població amb carnet de biblioteques que en fa ús actiu.
- Percentatge de població que realitza consums culturals de manera habitual.
- Participants en el programa Apropa Cultura.
- Públic familiar als principals equipaments del país.
- Relació entre el preu mitjà de les entrades i el salari mitjà.
- Relació entre indicadors estructurals de la població (renda, edat, estudis, gènere) i nivell de consum cultural.

Adequació al paradigma digital

L'impacte de les noves tecnologies ha provocat una transformació important en els models de producció i consum culturals. Aquests canvis són una clara expressió del canvi d'època que viu la societat, davant del qual només hi ha una certesa: res no és ni serà com era abans:

- Connexió a Internet per a usos culturals.
- Ús de les xarxes socials i consum cultural en línia.
- Adaptació dels centres de difusió i divulgació cultural a les noves tecnologies.
- Equipament tecnològic de nova generació a la llar.
- Empreses vinculades a les noves tecnologies que produeixen continguts culturals.
- Pressupost de les indústries culturals destinat a R+D.

Estructura i diversitat del finançament

Les dades sobre finançament ens permeten avaluar la centralitat que la cultura té dins de les polítiques de govern, el nivell de despesa que se li atorga, comparar-ho amb altres països, però també veure el nivell d'importància i el valor que els ciutadans i les empreses donen a la cultura. Una proposta preliminar d'indicadors per a aquest eix seria la següent:

- Despesa pública en cultura per nivell administratiu.
- Pes de la despesa en cultura sobre el global del pressupost i sobre el PIB.
- Despesa mitjana en cultura per persona.
- Pes de la despesa en cultura en els pressupostos familiars.
- Pes dels patrocinis a les principals institucions culturals del país.

Consolidació empresarial del sector

El teixit empresarial de la cultura permet en gran mesura la transformació de la creativitat en productes culturals que es posen a disposició tant dels consumidors, directament, com de l'administració. Una proposta preliminar d'indicadors per a aquest eix seria la següent:

- Aportació al PIB del sector cultural.
- Evolució de la facturació dels principals motors sectorials.
- Nombre d'empreses dels sectors culturals.
- Facturació de les empreses dels sectors culturals.
- Beneficis de les empreses dels sectors culturals.
- Sostenibilitat del sector privat.

Evolució de l'oferta i la demanda

Arribar als diferents públics és la finalitat última de tota creació i producció cultural. Una proposta preliminar d'indicadors per a aquest eix seria la següent:

- Públic assistent a concerts, cinema i teatre.
- Venda de llibres i de suports sonors.
- Visites a biblioteques, museus i exposicions.
- Nombre de representacions d'espectacles d'arts escèniques, de concerts de música en viu i d'exposicions programades.
- Audiència del canal cultural de la televisió pública de Catalunya i de les emissores de ràdio especialitzades en cultura.
- Difusió de suplementes culturals als principals diaris generalistes.

Nivell d'obertura global de la cultura catalana

En un món globalitzat on els mercats culturals i els fluxos de la cultura superen els límits fronterers, l'avaluació de la realitat cultural cal que respongui a la seva capacitat d'obertura, tant des de la perspectiva d'allò que exporta o projecta com des de la seva capacitat de permeabilitat a les propostes i diàlegs culturals de la realitat internacional. Una proposta preliminar d'indicadors per a aquest eix seria la següent:

- Balança comercial de les indústries culturals: importacions i exportacions de les indústries culturals.
- Presència de la indústria catalana a fires internacionals.
- Llargmetratges coproduïts amb socis estrangers.

- Impacte dels exemplars de llibres d'autors catalans editats en llengües estrangeres.
- Presència de programadors internacionals en les principals fires i mercats culturals catalans.
- Participació del Departament de Cultura en programes culturals europeus.

Grau d'excel·lència dels projectes culturals

L'excel·lència és un horitzó que ha d'orientar l'activitat cultural per tal que el desenvolupament cultural sigui enriquidor per a les persones. Una proposta preliminar d'indicadors per a aquest eix seria la següent:

- Doctors en coneixements culturals i artístics.
- Despesa interna en R+D en relació amb el PIB i els habitants.
- Premis internacionals a creadors catalans.
- Nombre de directors de grans institucions culturals catalanes seleccionats en concursos internacionals.
- Nombre de professionals catalans que dirigeixen institucions culturals de prestigi internacional.

Impacte en l'educació

L'educació i la cultura són dues cares d'una mateixa moneda. L'objectiu últim és millorar la capacitat receptiva, reflexiva i crítica de la ciutadania. Una proposta preliminar d'indicadors per a aquest eix seria la següent:

- Percentatge de població amb estudis secundaris o superiors.
- Resultats dels estudiants catalans en proves de competències bàsiques.
- Centres d'ensenyament artístic reglat i distribució territorial.
- Matriculats a ensenyaments artístics reglats.
- Hores d'ensenyament de continguts artístics curriculars en l'educació obligatòria.
- Pressupost cultural destinat a programes educatius.

Tots aquests eixos conflueixen en una mirada transversal a la realitat cultural catalana que superi la tradicional mirada sectorial, tot i que els sectors de la cultura són presents en cadascun d'ells.

» Observatori de la cultura

La creació d'un observatori, en el moment actual, cal fer-la coordinant totes les fonts existents i posant en comú els recursos tècnics, humans i informatius disponibles. Aquesta informació es troba avui distribuïda entre diferents agents, públics i privats. La creació d'un observatori cultural al segle XXI ha de pensar-se en termes d'efectivitat i, per tant, cal plantejar un ens públic-privat que asseguri la participació de tots els que treballen o generen informació cultural, incloent-hi les aportacions de les noves tecnologies personals (ús del mòbil per exemple), a fi de construir un sistema obert d'informació (Open Data) en què es visualitzi tota la capacitat i el dinamisme que genera el nostre espai cultural.

L'establiment de mecanismes objectius i sistemàtics per mesurar l'impacte cultural ha de plantejar-se, però, des de la complicitat i l'actuació conjunta dels agents implicats, especialment els de naturalesa pública, que són els que gestionen els recursos principals. El desenvolupament d'un observatori de la cultura al nostre país és un projecte imprescindible per a la realitat del moment i per establir nous objectius. És necessari, però, partir d'un recull exhaustiu i actualitzat de la informació de manera participada. Per aquest motiu, és essencial que els indicadors utilitzats s'implantin, s'examinin i s'interpretin de manera coordinada en totes les administracions. En aquest sentit, el CoNCA reivindica un altre cop l'existència d'aquest node de coneixement al nostre país.

Els observatoris culturals a Europa i la resta de món tenen encara una vida curta i es formen en la majoria dels casos al voltant de processos formatius, d'investigació i de R+D+I. Tots els projectes persegueixen la mateixa finalitat analítica i consultora, atenent, és clar, el tipus d'organització i sobretot les idiosincràsies i particularitats de cada país. Tot i això, en el treball d'aquests observatoris pot ser molt profitosa la connexió establerta amb organismes internacionals de les mateixes característiques (Xarxa Internacional de les Polítiques Culturals de la Unesco, per exemple).

Les àrees d'actuació dels observatoris pot ser tan extensa com es cregui oportú i permetin els recursos. Així, pot dedicar atenció a àmbits com la legislació, estadístiques, drets, formació i creació artístiques, patrimoni, ens institucionals i digitalització, entre molts altres aspectes.

El CoNCA aspira a contribuir, des d'una visió transversal i experta, en una reformulació de les polítiques basada en un coneixement aprofundit del nostre sistema cultural, en la consciència que la cultura i el coneixement són un eix decisiu en la configuració de la Catalunya del futur i en una vocació de participació plena en la contemporaneïtat, amb la voluntat d'incidir en un consum cultural més elevat i en una aposta per l'excel·lència, la innovació i la projecció internacional.

› Bibliografia

Benzoni, Laurent (dir.). *The economic contribution of the creative industries to EU GDP and employment. Evolution 2008-2011*. París: TERA Consultants, 2014. Disponible en línia a: <http://www.teraconsultants.fr/en/issues/The-Economic-Contribution-of-the-Creative-Industries-to-EU-in-GDP-and-Employment> [consulta: 19 novembre 2014].

Comissió Europea. *Una estratègia para un crecimiento inteligente, sostenible e integrador*. Brussel·les: Comissió Europea, 2010. Disponible en línia a: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:ES:PDF> [consulta: 19 novembre 2014].

Consell Nacional de la Cultura i de les Arts. *Avaluacions estratègiques: Mercat de les Flors. Centre de les Arts en Moviment*. Barcelona: CoNCA, 2014. Disponible en línia a: http://www.conca.cat/ca/avaluacions_estrategiques [consulta: 19 novembre 2014].

Consell Nacional de la Cultura i de les Arts. *Avaluacions estratègiques: Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC)*. Barcelona: CoNCA, 2014. Disponible en línia a: http://www.conca.cat/ca/avaluacions_estrategiques [consulta: 19 novembre 2014].

Consell Nacional de la Cultura i de les Arts. *Avaluacions estratègiques: Grup Consorci de l'Auditori i l'Orquestra*. Barcelona: CoNCA, 2014. Disponible en línia a: http://www.conca.cat/ca/avaluacions_estrategiques [consulta: 19 novembre 2014].

Consell Nacional de la Cultura i de les Arts. *36 propostes per a la millora de la condició professional en el món de la cultura*. Barcelona: CoNCA, 2014. Disponible en línia a: <http://www.conca.cat/ca/publicacions/publicacio/36propostesperalamilloradelacondicioprofessionalenelmondelacultura> [consulta: 19 novembre 2014].

Consell Nacional de la Cultura i de les Arts. *Crisi. Incerteses. Sinergies. Estat de la cultura i de les arts. 1*. Barcelona: CoNCA, 2013. Disponible en línia a: <http://www.conca.cat/ca/publicacions/publicacio/INFORMEANUAL2012> [consulta: 19 novembre 2014].

Cubeles, Xavier (coord.). *Dinàmiques digitals a Catalunya*. Barcelona: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, 2014. Disponible en línia a: http://www.conca.cat/ca/dinamiques_digitals [consulta: 19 novembre 2014].

Departament de Cultura. *El compte satèl·lit de la cultura a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2008. Disponible en línia a: http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Documents/Arxiu/Arxius%20GT/Compte_Satelit_Cultura_05.pdf [consulta: 19 novembre 2014].

Departament de Cultura. *Estadístiques culturals de Catalunya. 2014*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2014. Disponible en línia a: http://dadesculturals.gencat.cat/web/.content/sscc/gt/arxius_gt/estadistiques_culturals_de_catalunya_2014-_setembre.pdf [consulta: 19 novembre 2014].

Departament de Cultura. *Informe estratègic del sector del patrimoni a Catalunya: mapa i diagnòstic*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2014. Disponible en línia a: http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SID/Documents/Documents%20VJ/Documents%202014/informe_sector_patrimoni2014.pdf [consulta: 19 novembre 2014].

Departament de Cultura. *Memòria del Departament de Cultura*. Barcelona: Generalitat de Catalunya 2008, 2009, 2010, 2011 i 2012. Disponible en línia a: <http://www20.gencat.cat/portal/site/CulturaDepartament/menuitem.4f810f50a62de38a5a2a63a7b0c0e1a0/?vgnextoid=fe120ede6042a110VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=fe120ede6042a110VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default> [consulta: 19 novembre 2014].

Fundació Audiències de la Comunicació i la Cultura. *La dieta cultural dels catalans*. Barcelona: FUNDACC, 2009, 2010, 2011, 2013. Disponible en línia a: <http://www.fundacc.org/fundacc/ca/dades/informes-especials.html> [consulta: 19 novembre 2014].

Grup Enderrock. *Anuari de la música 2014*. Barcelona: Grup Enderrock i Associació Professionals de Representants Promotors i Mànagers de Catalunya, 2014.

Institut Català de les Empreses Culturals. *Memòria de l'Institut Català de les Empreses Culturals*. Barcelona: ICEC, 2008, 2009, 2010, 2011 i 2012. Disponible en línia a: <http://www20.gencat.cat/portal/site/CulturaDepartament/menuitem.4f810f50a62de38a5a2a63a7b0c0e1a0/?vgnextoid=5726923e6837a010VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=5726923e6837a010VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default> [consulta: 19 novembre 2014].

Jiménez, Héctor; Martín, Borja; Palao, Iñigo. *Observatorio de la piratería y hábitos de consumo de contenidos digitales 2013*. Madrid: GfK España, 2014. Disponible en línia a: <http://www.cedro.org/docs/default-source/textos-de-inter%C3%A9s/observatorio-pirateria2013.pdf?sfvrsn=6> [consulta: 19 novembre 2014].

Ministeri d'Educació, Cultura i Esports. *Anuario de estadísticas culturales*. Madrid: Secretaria General Tècnica, 2008, 2009, 2010, 2011 i 2012. Disponible en línia a: <http://www.mecd.gob.es/servicios-al-ciudadano-mecd/estadisticas/cultura/mc/naec/portada.html> [consulta: 19 novembre 2014].

Rius, Joaquim; Rodríguez, Arturo; Martínez, Santi. "El sistema de la política cultural en Catalunya: un proceso inacabado de articulación y racionalización". *Revista de Investigaciones Políticas y Sociológicas*, vol. 11, núm. 3 (2012), p. 173-203. Disponible en línia a: <http://www.usc.es/revistas/index.php/rips/article/view/1023/956> [consulta: 19 novembre 2014].

Verdú, Manel (coord.). *Aportacions en cultura de l'Estat a Catalunya. 2011-2014*. Barcelona: Gabinet Tècnic del Departament de Cultura, 2013. Disponible en línia a: http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SSCC/GT/Arxius%20GT/ES_Aportacionsestat_2014.pdf [consulta: 19 novembre 2014].

